

Луганська обласна державна адміністрація – обласна військово-цивільна адміністрація
Департамент соціального захисту населення Луганської облдержадміністрації
Луганське обласне відділення Міжнародної благодійної організації
«Благодійний фонд «СОС дитяче містечко»
Фонд ООН в галузі народонаселення (UNFPA)
Агентство ООН у справах біженців (UNHCR)

Гендерний паспорт Луганської області

Северодонецьк
2017 рік

ЗМІСТ

1. ЗАГАЛЬНІ ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ	3
2. НАРОДЖУВАНІСТЬ, ДОГЛЯД ЗА ДИТИНОЮ	10
3. ШЛЮБНИЙ СТАН НАСЕЛЕННЯ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	13
4. ТРИВАЛІСТЬ ЖИТТЯ І СМЕРТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ	18
5. МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ	22
6. ОСВІТА	33
7. ЗАЙНЯТІСТЬ ТА БЕЗРОБІТТЯ	35
8. ВИСНОВКИ	41

1. ЗАГАЛЬНІ ДЕМОГРАФІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Демографія як самостійна наука вивчає закономірності й соціальну зумовленість народжуваності, смертності, шлюбності і припинення шлюбу, відтворення подружніх пар і сімей, відтворення населення в цілому. Вона досліджує зміни віковостатевої, шлюбної та сімейної структур населення, взаємозв'язок демографічних процесів і структур, а також закономірності зміни загальної чисельності населення і сімей як результату взаємодії цих явищ. «... Демографія ... має своїм об'єктом певну область дійсності, яку не вивчає жодна інша наука, – поновлення поколінь людей, тобто процеси взаємодії народжуваності, смертності, а також бачності, припинення шлюбу та відтворення населення в цілому»¹.

З іншого боку, існує тенденція до нескінченного розширення предмета демографії. Шройк і Зігель згадують і про найширше розуміння цієї науки, яка має справу вже з «великим числом складових частин, включаючи вивчення проблем, пов'язаних з демографічними процесами. Серед них – тиск населення на ресурси, депопуляція, обмеження розміру родини, євгеніка, асиміляція еміграція, проблеми міст, робоча сила, нерівність у розподілі доходів»².

Під структурою населення, як правило, розуміється його розподіл у відповідності із значеннями якої-небудь ознаки. У вивченні населення представниками різних наук переважними об'єктами інтересу є наступні класи характеристик³:

– аскриптивні характеристики (що фіксуються при народженні). Це біологічні характеристики (стать, вік) або, наприклад, расова приналежність, етнічна приналежність тощо;

– соціальні характеристики: шлюбний статус (шлюбний стан), грамотність і освіта, навчання в школі (для дітей і підлітків), країна походження, рідна мова, громадянство, конфесійна приналежність тощо;

– економічні характеристики: джерело доходу, статус зайнятості, професія, галузь тощо;

– міграційні характеристики: місце народження, скільки часу живе в даному населеному пункті тощо;

– характеристики демографічних подій, тобто характеристики, що відносяться до народження і смерті, шлюбів та розлучень: вік вступу до шлюбу, порядковий номер шлюбу, число народжених дітей, вік при народженні дитини, число вагітностей, генетичні інтервали, число народжень, число смертей, число мертвонароджених тощо;

– характеристики сім'ї (домогосподарства): тип домогосподарства, його розмір тощо. У якості підстави для побудови структури населення в

¹ Народнонаселение. Энциклопедический словарь. М., 1994. С. 113, 114.

² Shryock H.S., Sigel J.S. The Methods and Materials of Demography. N.Y., San Francisco, London, 1973. P. 1.

³ Measurement of Population According to Composition// Readings in Population Research Methodology. Volume 1. Basic Tools / Project Editors: D. J. Bogue, E.A. Arriaga, and D.L. Anderton. Chicago, 1993. P. 1-5-1-6.

даному розділі використовуються: аскриптивні, міграційні характеристики і характеристики демографічних подій.

Щодо людини, то *стать* розглядається як комплекс тілесних (генетичних, морфологічних і фізіологічних), репродуктивних, поведінкових, соціальних, соціально-психологічних та психологічних ознак, що детермінують особистісний біологічний і соціальний статус людини як чоловіка або жінки.⁴

У сучасному світі виникла тенденція розрізняти біологічну і соціальну стать. При цьому останню часто називають словом «гендер» (від англійського *Gender*), тобто сукупність соціальних ролей, які чоловіки або жінки відіграють у суспільстві. На противагу цьому, «біологічну» стать називають просто «статтю».

Статева структура (статевий склад) населення – розподіл населення на чоловіків і жінок. У демографії використовують два різні способи представлення статевої структури.

Перший – це просте визначення *абсолютних чисельностей з долею* чоловіків і жінок до населення і до окремих вікових груп.

Другим способом представлення статевої структури є розрахунок *співвідношення статей*, тобто відношення чисельності чоловіків до чисельності жінок (або навпаки) як до населення загалом, так і до окремих вікових груп.

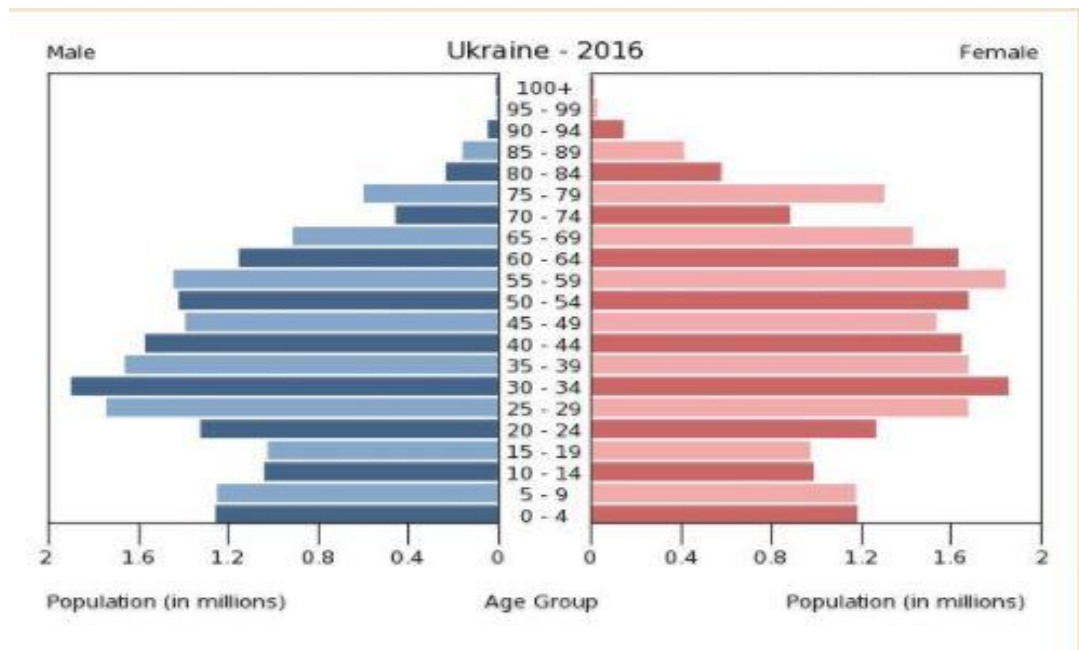
Також, статевая структура населення залежить від спільної дії трьох факторів:

- вторинного співвідношення статей (від співвідношення чисельностей хлопчиків і дівчинок серед народжених живими),
- диференціальної смертності, тобто від відмінностей смертності чоловіків і жінок у різних вікових групах,
- статевих (гендерних) відмінностей в інтенсивності міграції.

Звернемось до статистичних даних щодо населення України. Піраміда населення (мал. 1) показує вік і статеву структуру населення країни і може дати уявлення про політичну і соціальну стабільність, а також економічний розвиток. Форма піраміди населення України поступово еволюціонує з плином часу на основі народжуваності, смертності та міжнародних тенденцій у сфері міграції. За даними Державної служби статистики України, кількість населення в нашій державі за останні три роки скоротилася на 2 мільйони 773 тисячі осіб. Така ситуація пояснюється перш за все анексією Криму та конфліктом на Сході України. Від листопада 2013 року, початку Революції Гідності, за неофіційною статистикою, за межі країни виїхало близько мільйона осіб⁵.

⁴ Народонаселение. Энциклопедический словарь. – М., 1994. – С. 327.

⁵ Статистичний бюлетень «Природний рух населення за 2016 рік» – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Малюнок 1 «Статеві-вікова піраміда населення України, станом на 2016 рік»⁶

Щодо Луганської області, то за статистичними даними до 2014 загальна кількість населення Луганської області має стійку тенденцію на зниження, що повністю співвідноситься із загальною демографічною ситуацією в Україні – старіння суспільства. За останні два роки, за даними, які представлені у таблиці 1, населення Луганської області знизилось майже на 1 %, що є не значним показником. На фоні зменшення кількості населення області спостерігається стійке статеве співвідношення – 46 % чоловіків та майже 54 % жінок. В області міське населення складає переважну більшість – майже 72 % і трохи більше 28 % населення мешкає у сільській місцевості. Порівняно з періодом до початку збройного конфлікту сільське населення збільшилось майже на 18 %. Важливо зазначити, що така тенденція є стабільною за останні два роки. Статеве співвідношення серед міського та сільського населення можна визначити як збалансоване та стабільне: у місті – 72 % жінок від загальної кількості жінок в області та 70 % чоловіків від загальної кількості чоловіків в області; у селі – 28 % жінок та 30 % чоловіків. Пропорція співвідношення чоловіків та жінок як у селі, так і у місті зберігається та незначно варіюється у межах 4%. Це пов'язано перш за все з тим, що область розділилась на дві частини: перша підпорядковується Уряду України та інша – окупована. Саме остання налічує 22 середніх (такі як Антрацит, Кадіївка, Алчевськ, Хрустальний тощо) та малих міст та 1 велике місто (Луганськ), що є переважної більшістю міст Луганської області. На залишку території області залишилось 2 великих міста (Сєвєродонецьк та Лисичанськ) та 4 малих міста (Сватове, Рубіжне, Старобільськ, Кременіне), ще 2 залишаються буферною зоною (Первомайськ та Попасна). Інші населені пункти мають статус селищ або села. Таким чином, без урахування

⁶ Portal that gathers facts and statistics from multiple sources and turns them into easy to use visual IndexMundi. – Access mode: <http://www.indexmundi.com/>

окупованої території Луганська область має риси переважно аграрної сільської території.

Таблиця 1

Розподіл населення Луганської області за статтю та місцем проживання за останні два роки, станом на 1 січня

Роки	Все населення	Стать	Осіб	%	У тому числі			
					Міське, осіб	Міське, %	Сільське, осіб	Сільське, %
2015	719417	жін.	387792	53,9	280791	72,4	107001	27,6
		чол.	331625	46,1	233945	70,5	97680	29,5
2016	712139	жін.	384006	53,9	278181	72,4	105825	27,6
		чол.	328133	46,1	231552	70,6	96581	29,4

Ще одним вагомим демографічним показником є приріст населення. Розрізняють природний і механічний приріст. Природний приріст населення – різниця між кількістю людей, які народились (народжуваністю), і тими, які померли (смертністю), на 1000 жителів. Механічний приріст – це збільшення або зменшення кількості населення за рахунок міграції (переміщення). У даному дослідженні важливо зупинитись на природному прирості українського суспільства. Коефіцієнт приросту українського населення у 2014 році складає -3,9, а у 2015 – -4,2. Чисельність наявного населення в Україні, за оцінкою на 1 січня 2017 року, становила 42584,5 тис. осіб. Упродовж 2016р. чисельність населення зменшилася на 176,0 тис. осіб. Порівняно із 2015 роком обсяг природного скорочення збільшився на 3,6 тис. осіб (мал.2) . За даними 2015 року в Луганській області приріст міського населення складає -6584 осіб, за даними 2016 – -5337. У сільській місцевості – -2544 та -2275 осіб відповідно. Таким чином, населення України вимирає. Необхідна послідовна демографічна політика (система заходів, які спрямовані на регуляцію чисельності населення) Уряду необхідно спрямувати свої дії на збільшення народжуваності (виплати за народження дитини, пільги для молодих сімей тощо).

Аналізуючи абсолютний приріст населення Луганської області (табл.2) за останні два роки, можна дійти висновку, що хоча до 2013 року і є постійне зменшення кількості населення області, але намітилась певна позитивна тенденція: швидкість зменшення уповільнюється. Проте, статистичні дані останніх двох років спростовують цю тенденцію. Можна спостерігати збільшення показника смертності вже починаючи з 2015 року. Можна відзначати збільшення негативного показника абсолютного приросту населення, особливо серед чоловіків. Слід зазначити, що у процесі зменшення абсолютної чисельності населення області спостерігається рівне статеве співвідношення, тобто населення зменшується на однакову кількість жінок та чоловіків, як в цілому, так і за місцем проживання (у міській та сільській місцевості). І ц тенденція є всеукраїнською.

Малюнок 2 «Природний приріст (скорочення) в Україні у 2010-2016 роках»

Таблиця 2

Абсолютний приріст населення Луганської області за статтю та місцем проживання за останні два роки, станом на 1 січня

Роки	Все населення на 1 січня, осіб	Стать	на 1 січня, осіб	Абсол. приріст населення, осіб	У тому числі			
					Міське населення на 1 січня, осіб	Абсол. приріст міського населення, осіб	Сільське населення на 1 січня, осіб	Абсол. приріст сільського населення, осіб
2015	719417	жін.	387792	-3786	280791	-2610	107001	-1176
		чол.	331625	-3492	233945	-2393	97680	-1099
2016	712139	жін.	384006	-4048	278181	-2898 ¹	105825	-1150
		чол.	328133	-3801	231552	-2610 ¹	96581	-1191

Наприклад, найбільша народжуваність в Україні спостерігається в період політичної та економічної нестабільності. Також прослідковується чітка сезонність: найбільше дітей щороку народжується з липня по жовтень. Як свідчать дані аналітиків Corestone Corp, у Волинській, Рівненській та Закарпатській областях фіксується тенденція до омолодження населення: тут найбільше дітей віком до 14 років серед населення областей (за даними 2016 р.). Найменше дітей народжується в Луганській та Донецькій областях. З

2000 року коефіцієнт народжуваності в Україні поліпшився з 1,07 до 1,54 (на 43%).⁷ Щодо розподілу населення за віком, то в Україні переважає старша вікова категорія населення. Саме тому Україна належить до країн з високим рівнем постаріння населення й у найближчі десятиріччя цей процес швидко прогресуватиме. Наприкінці першої половини XXI сторіччя частка жінок у віці 65 років і старше становитиме 28 % жіночого населення України, чоловіків — відповідно 20 %. Однією з властивостей старіння у нашій країні є гендерна асиметрія: у складі населення похилого віку переважають жінки. Статеві відмінності постаріння зумовлені вагомим розривом у тривалості життя «на користь» жінок. Оцінка рівня постаріння жінок і чоловіків в Україні та еталонних європейських країнах з використанням підходу, ґрунтованого на врахуванні очікуваної тривалості життя у поважному віці, згідно з доктриною «перспективного віку», показала, що Україна, де вікова межа старіння (вік, у якому очікувана тривалість майбутнього життя не перевищує 15 років) помітно нижча, ніж у розвинених країнах, вирізняється на їх тлі підвищеною часткою старого населення (особливо у жінок). В Україні відзначаються виражені регіональні особливості старіння населення. Так, до найбільш «старих» областей належать області Центрального і Східного регіонів України. Низький показник постаріння населення спостерігається в областях Західного та Південного регіону. Також необхідно зазначити, що для України характерні суттєві відмінності щодо рівня старіння населення залежно від типу поселення. Значно вищим рівнем старіння вирізняється сільське населення, віковий склад якого «знесилений» масовою міграцією молоді й осіб середнього працездатного віку у міста⁸ У підсумку, кількість людей пенсійного віку істотно переважає над молодим населенням.

За прогнозами, до 2050 року 39 % українців досягне віку 60 років і більше. Експерти вже давно б'ють на сполох, тому що демографічні проблеми в найближчому майбутньому призведуть до економічних негараздів. Або, за іншим прогнозом, у 2061 році частка дітей у населенні України становитиме 14,9%, осіб у віці 60 років і старше — 31,2% (у 2013 році — 21,4%). Вікова структура має тенденцію втратити обриси піраміди, перетворившись на фігуру, схожу на «церковні бані», яка міститиме у своїх контурах три чітко геометрично означені групи (0–28, 29–59 та 60 і старше), частка яких становитиме відповідно 30,2%, 38,6% і 31,2%, тобто осіб у віці 60 років і старше може бути більше, ніж дітей і молоді^{9,10}. Проте, ця тенденція зберігається у всьому світі. Кількість людей похилого віку щороку збільшується на 2 %, істотно випереджаючи темпи зростання населення. За

⁷ Дані Corestone Corp. – Режим доступу: <http://corestone.expert/uk/open-reports/fertility-trends-in-ukraine/>

⁸ Джерело. Населення України : Імперативи демографічного старіння / Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, Фонд народонаселення Організації Об'єднаних Націй . – Київ : АДЕФ-Україна, 2014 . – 285 с.

⁹ Preparation for an Aging World. The Case for Cross-national Research.– Panel on a Research Agenda and New Data for an Aging World, Committee on National Statistics, Division on Behavioral and Social Sciences and Education. — Washington D.C.: National Academy Press, 2001. — P. 18

¹⁰ Джерело. Населення України : Імперативи демографічного старіння / Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України, Фонд народонаселення Організації Об'єднаних Націй . – Київ : АДЕФ-Україна, 2014 . – 285 с.

прогнозами вчених, число людей похилого віку неухильно зростатиме принаймні протягом 25 наступних років. Зараз населення віком від 80 років у світі складає 600 млн. осіб, а ще за п'ять років людей від 65 років на планеті стане більше, ніж дітей до 5 років¹¹².

Що стосується Луганської області, згідно таблиці 3, найменша кількість жителів Луганської області є категорія населення від 15 до 18 років (а саме жінки 18 років складають 2699 осіб за даними 2015 року, 2016 – 2664 особи). Найвищим показником за чисельністю залишається категорія 65+ (у 2015 році 127131 особа, у 2016 – 127992 особи). Достатньо широко представлені вікові категорії від 25 до 34 (у 2015 році цей показник складав 112874 особи, у 2016 – 112067), що є показником робочої молоді, та так званого «середнього віку» від 35 до 54 (у 2015 – 205051 особа, 2016 – 207480). Треба зазначити, що показники є пропорційними у кожній віковій категорії окрім так названої «категорії похилого віку». Жінок у цьому віці майже у 2 рази більше, ніж чоловіків (2015 – 84633 особи та 42498 відповідно, у 2016 – 85207 осіб та 42785 відповідно). Такі зміни пояснюються як соціально-економічним становищем в області, так і станом медичних закладів та державною політикою у даному питанні, а також тенденціями світової політики.

Отже, «старіння населення» веде до зростання кількості пенсіонерів, зменшення чисельності економічно активного населення. «Старіння населення» загострює демографічну кризу в Україні та областей зокрема. За цим показником Україна посідає 5 місце в Європі (після Німеччини, Великої Британії, Франції, та Італії). Проте, наша країна поступається багатьом європейським державам за темпами приросту населення¹³.

¹¹ Проблема старіння нації дісталася й Україні?. – Режим доступу: <http://meest-online.com/?p=8509>

¹² Дані інформгенства Forim. – режим доступу: <http://for-ua.com/analytics/2012/04/18/083044.html>

¹³ Демографічна характеристика населення України. – Режим доступу: <http://geoswit.ucoz.ru/index/0-77>

Таблиця 3

Розподіл населення Луганської області за статтю та віковими групами за останні два роки, станом на 1 січня

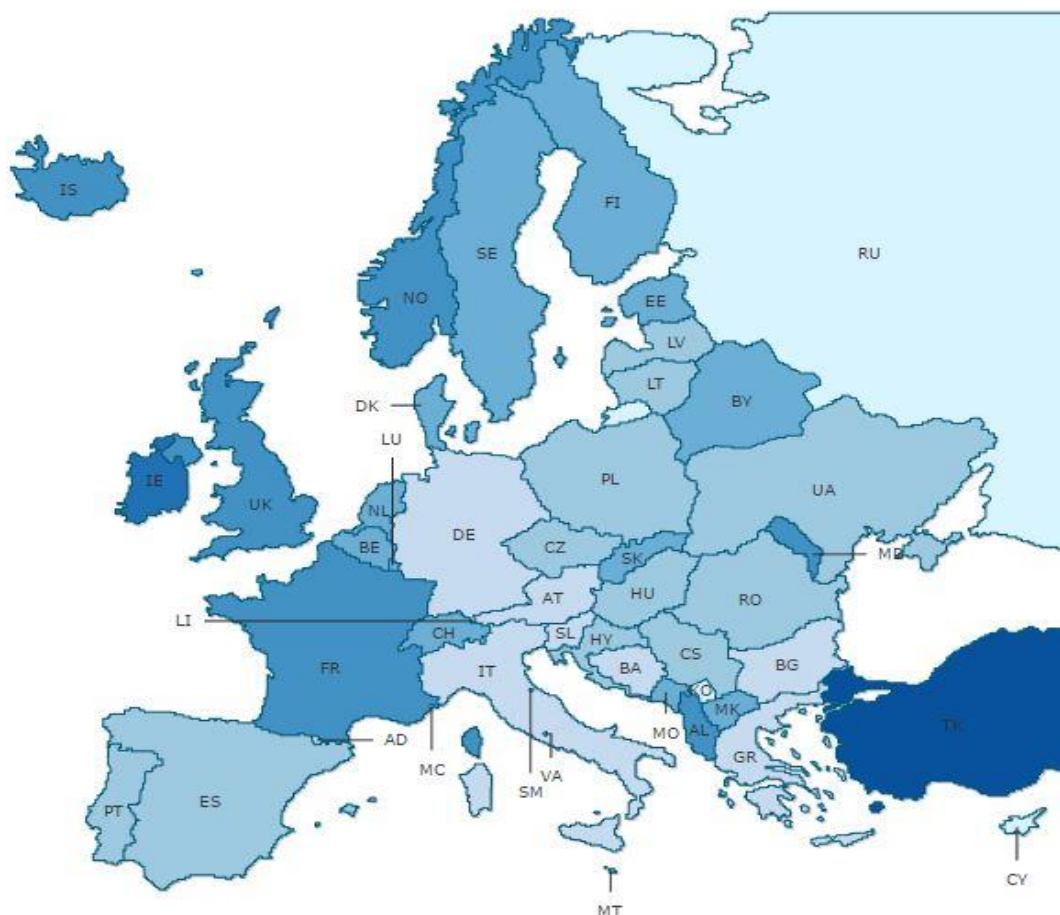
Вікові групи, років	2015			2016		
	жін.	чол.	Все населен	жін.	чол.	Все населен
65р. і старше	84633	42498	127131	85207	42785	127992
60-64	29505	21096	50601	29302	20761	50063
55-59	31353	25200	56553	31996	25891	57887
45-54	55603	48547	104150	54096	47429	101525
35-44	52895	50435	103330	52825	50701	103526
25-34	54286	58588	112874	53568	58499	112067
19-24	22749	24602	47351	21263	22545	43808
18	2699	3043	5742	2664	2911	5575
17	2809	3015	5824	2768	2977	5745
16	2960	3151	6111	2803	2968	5771
15	2808	2942	5750	2911	2881	5792
7-14	23254	24279	47533	23641	25171	48812
4-6	9970	10863	20833	10004	10711	20715
0-3	12268	13366	25634	10958	11903	22861

2. НАРОДЖУВАНІСТЬ ТА ДОГЛЯД ЗА ДИТИНОЮ

Фундаментальним чинником загострення демографічної кризи в Україні є падіння народжуваності. Сучасний рівень народжуваності не забезпечує відтворення населення, тобто для заміни покоління батьків тією ж чисельністю покоління дітей. Наприклад, станом на 1 січня 2015 року живонароджених є 411,8 тис. осіб, а померлих 594,8 тис. осіб (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя та даних по Донецькій і Луганській областях.). Таким чином, маємо негативний приріст, який складає -183,0 тис осіб. За даними IndexMundi (Міжнародної бази даних, станом на 2016 рік)¹⁴ індекс народжуваності України складає 10,5 осіб на 1000 населення, що є 186 місцем у рейтингу країн світу за цим коефіцієнтом поряд з Республікою Білорусь, Швейцарією та Ліхтенштейном. Також коефіцієнт народжуваності

¹⁴ Portal that gathers facts and statistics from multiple sources and turns them into easy to use visual IndexMundi. – Access mode: <http://www.indexmundi.com/>

1,54 на одну жінку дітородного віку, що складає 149 місце серед країн світу поряд з Гернсі, Молдовою, Швейцарією та Мальтою. З мал.3 видно, що з найвищим коефіцієнтом народжуваності в Європі є Туреччина, Ірландія та Ісландія. Україна займає 29 місце з 43 країн Європи, поряд з Португалією, Румунію, Сербією тощо.

Малюнок 2 «Коефіцієнт народжуваності у Європі, станом на 1 січня 2014 року»¹⁵

У табл. 4 наведені данні, які свідчать про те, що у Луганській області, як і в Україні та світі в цілому, народжується більше хлопчиків, хоча в населенні переважають жінки. Це, по-перше, пов'язано з більшою середньою тривалістю життя (76 роки в жінок проти 66 – в чоловіків). По-друге, чоловіча половина населення зазнала більше втрат протягом історичного розвитку (під час війни, голоду та конфлікту на Сході України). Треба зазначити, що у 2016 році народжуваних стає більше на 275 осіб порівняно, що складає 6,4 % від народжених у 2015 році, проте тенденція не змінюється з гендерним розподілом живонароджених. Хлопчиків 52%, а дівчаток 48% від усіх народжених у 2016 році. Також тенденція щодо збільшення хлопчиків не змінюється.

¹⁵ За даними Portal that gathers facts and statistics from multiple sources and turns them into easy to use visual IndexMundi. – Access mode: <http://www.indexmundi.com/>

Таблиця 4

Розподіл народжених за статтю та за місцем проживання по Луганській області за останні два роки, станом на 1 січня

		Всього народжених	Різниця народжених хлопчиків та дівчат із попереднім періодом	Різниця народжених з попереднім періодом	у міських поселеннях	у сільській місцевості
2015	дівчата	2089	-416	-993	-294	-122
	хлопчики	2147	-577		-407	-170
2016¹	дівчата	2182	93	275	95	-2
	хлопчики	2329	182		121	61

Сумарний коефіцієнт народжуваності в Україні складає 1,506, із них міського населення 1,388 та сільського – 1,710. Даних Луганської області наразі немає (Таблиця 5) через неможливість врахування окупованої території Луганської області.

Процес зниження народжуваності обумовлений низкою причин: економічних, соціальних, психологічних, біологічних. Передусім, це є наслідком зміни соціального статусу жінки, розширення сфери її поза сімейних інтересів, підвищення рівнів освіти та зайнятості, нестабільна соціально-економічна ситуація у зв'язку з воєнним конфліктом на Сході України тощо. Багаторазове зниження дитячої смертності зробило неактуальним народження багатьох дітей як основи родинного благополуччя та гарантії забезпечення батьків на старість.

Для вирішення проблеми зменшення населення необхідно, щоб одна жінка репродуктивного віку народила мінімум двоє дітей. Останнім часом це дедалі більша рідкість, адже популярною серед українок стала європейська практика – жінки народжують у середньому у виці 27 років, тоді як раніше цей показник був 24 роки. Відповідно, чим пізніше жінка народжує першу дитину, тим менше шансів, що вона народить другу.

Загальний коефіцієнт народжуваності по Луганській області за останні два роки, станом на 1 січня

		Всього народжених, осіб	Різниця народжених хлопчиків та дівчат із попереднім періодом, осіб	Різниця народжених з попереднім періодом, осіб	Середньоріч на чисельність наявного населення, тис. осіб	Загальний коефіцієнт народжуваності
2015	дівчата	2089	-416	-993	715,2	... ¹⁶
	хлопчики	2147	-577			
2016 ¹⁷	дівчата	2182	93	275	707,7	... ¹⁸
	хлопчики	2329	182			

Законодавство України передбачає можливість надання права на відпустку по догляду за дитиною як матері, так і батьку. Участь батька у народженні і вихованні дитини, як цінна і важлива, у суспільстві зазвичай ніким не спростовується, але фактично участь у догляді за дитиною розглядається, переважно, все ж як виключення, а не норма. Хоча тенденція про те, що відпусткою по догляду за дитиною користуються в своїй більшості жінки зберіглася, проте з кожним роком фіксується все більше чоловіків, які доглядають за дитиною. Це може бути зумовлено тим, що це дає можливість жінці «не відстати» у кар'єрному просуванні, не втратити інші можливості, а дитині скористатись перевагами не лише маминого, а й татового виховання. Усе ж таки, жінки частіше беруть відпустку по догляду за дитиною. Це пояснюється, перш за все, тим, що у перші роки життя у дитини більша потреба в матері (як фізіологічна, так й психологічна), а також тим, що, як правило, основним джерелом надходжень сімейного бюджету виступає заробітна платня чоловіка, звичайно, якщо чоловік й дружина мають приблизно однакові соціальні статуси.

3. ШЛЮБНИЙ СТАН НАСЕЛЕННЯ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Шлюб – це санкціонована і регульована суспільством форма відносин між чоловіком і жінкою, що визначає їх права і обов'язки по відношенню один до одного і до їхніх дітей. Історично шлюб пройшов тривалий багатівіковий шлях розвитку і зміни одних його форм іншими.

Говорячи про шлюб, необхідно, передусім, відзначити неоднозначність трактування цього поняття у праві та інших суспільних науках.

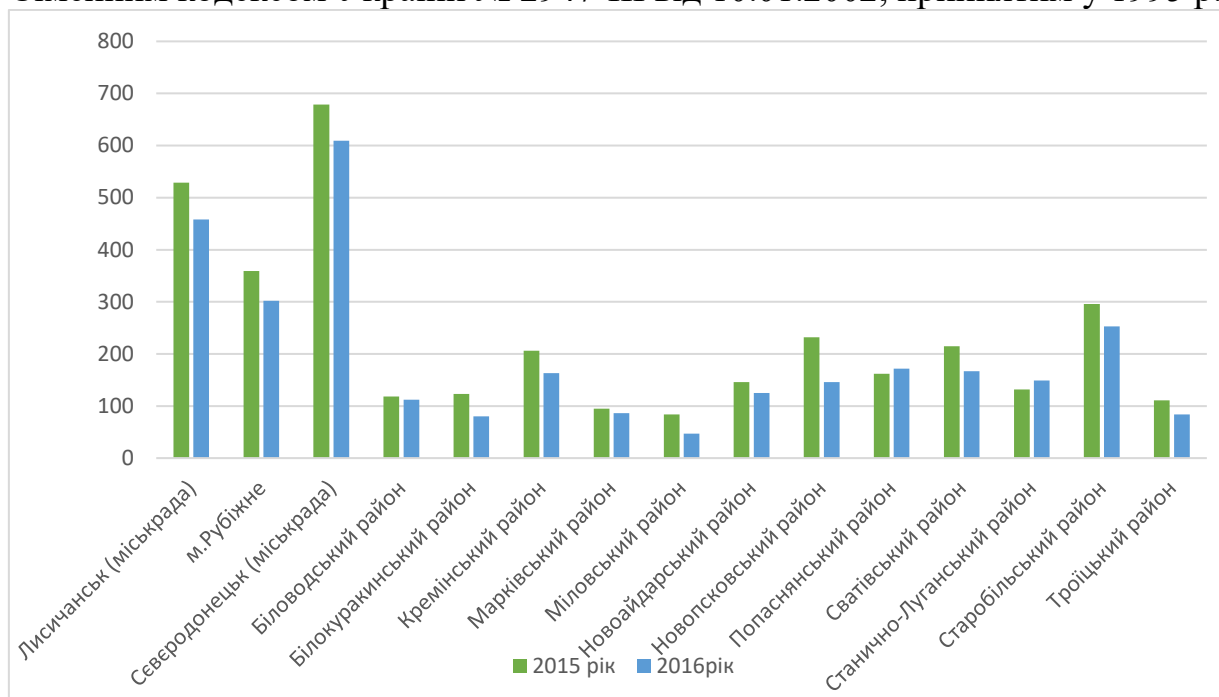
З точки зору права, шлюбом вважається тільки вільний, добровільний, рівноправний союзом чоловіка і жінки, укладений з метою утворення сім'ї з обов'язковим дотриманням встановлених законом вимог і породжує між

¹⁶ У зв'язку з відсутністю інформації по частині зони проведення антитерористичної операції здійснення розрахунків відносних показників народжуваності по Луганській області є некоректним.

¹⁷ Дані попередні

¹⁸ У зв'язку з відсутністю інформації по частині зони проведення антитерористичної операції здійснення розрахунків відносних показників народжуваності по Луганській області є некоректним.

подружжям взаємні особисті та майнові права і обов'язки¹⁹. У нашій країні дійсним визнається тільки шлюб, укладений в органах реєстрації актів громадянського стану (РАГС). Обов'язкова державна реєстрація була встановлена в грудні 1917 року з прийняттям Декрету ЦВК і РНК РРФСР «Про цивільний шлюб». У даний час порядок вступу у шлюб регулюється Сімейним кодексом України № 2947-III від 10.01.2002, прийнятим у 1995 р.

Малюнок 4 «Кількість зареєстрованих шлюбів у Луганській області за територіальним розподілом за останні два роки»

У табл. 6 представлені дані щодо кількості зареєстрованих шлюбів у Луганській області. У 2015 році зареєстровано 3487 шлюбів, у 2016 – 2953, що складає на 534 шлюби менше, ніж у 2016. З мал. 4 можна побачити тенденцію зниження кількості зареєстрованих шлюбів майже у кожному районі чи місті обласного значення, проте у Попаснянському та Станично-Луганському районах цей показник зріс (на 10 та 17 шлюбів відповідно). Можна припустити, що саме ці райони є лінією розмежування й мешканці, які знаходяться на окупованій території, реєструють шлюби у ближньому українському населеному пункті та повертаються за лінію розмежування.

З табл.7 та табл. 8 гендерне співвідношення у шлюбному стані населення не змінюється: перебувають у зареєстрованому та незареєстрованому шлюбі та ніколи не перебували у шлюбі більше чоловіків, ніж жінок, а розлучаються та залишаються вдовами більше жінки (у 2015 році зареєстрована 121 вдова, у 2016 – 214). Остання тенденція пояснюється більшою тривалістю життя жінок та менш шкідливими умовами праці, ніж у чоловіків. У 2015 році частка тих, хто не був у шлюбі, на 422 особи більше, ніж у 2016 (показник зменшився саме серед чоловіків). Показник зареєстрованих шлюбів майже не змінюється.

¹⁹ Социальная энциклопедия. – М., 2000. – С. 49.

Таблиця 6

Кількість зареєстрованих шлюбів в Луганській області за територіальним розподілом за останні два роки

Територія	2015 рік	2016 рік
Лисичанськ (міськрада)	529	458
м.Рубіжне	359	302
Сєвєродонецьк (міськрада)	679	609
Біловодський район	118	112
Білокуракинський район	123	80
Кремінський район	206	163
Марківський район	95	86
Міловський район	84	47
Новоайдарський район	146	125
Новопсковський район	232	146
Попаснянський район	162	172
Сватівський район	215	167
Станично-Луганський район	132	149
Старобільський район	296	253
Троїцький район	111	84
Загалом	3487	2953

Таблиця 7

Шлюбний стан населення Луганської області за період 2015-2016 років: гендерний зріз*

	2015		2016	
	жін.	чол.	жін.	чол.
Всього вступили до шлюбу у тому числі:	3987	3987	3781	3781
Ніколи не перебували у шлюбі	2828	2908	2638	2676
<i>розлучені</i>	1038	1009	1019	1029
Вдови/вдівці	121	70	124	76

Таблиця 8

**Шлюбний стан населення Луганської області
(за даними переписів населення) протягом двох років²⁰**

	на 1 січня 2015 року				на 1 січня 2016 року			
	жін., тис.ос.	жін., %	чол., тис.ос.	чол., %	жін., тис.ос.	жін., %	чол., тис.ос.	чол., %
Постійне населення у віці 15 років і старше з нього	342,3	-	283,1	-	339,4	-	280,3	-

З табл.9 та мал. 4 видно, що активна фаза одруження серед жінок – це 18-25 років (у 2015 – 1876 жінок, у 2016 – 1744), а для чоловіків – 26 – 34 роки (у 2015 році – 1710 чоловіків, у 2016 – 1690). І ця тенденція зберігається вже протягом десятиліть. Причому, до 25 років одружується більше жінок, ніж чоловіків, а у всіх інших вікових періодах абсолютна кількість чоловіків, які вступили до шлюбу, перебільшує кількість жінок. Доказом можуть слугувати дані щодо реєстрації шлюбу після 50 років, їх зафіксовано майже 300. Можна припустити, що саме у цьому віці найчастіше реєструються повторні шлюби. Наприклад, у США в середині 1980-х років близько 46% усіх укладених шлюбів були повторними принаймні для одного партнера²¹.

Таблиця 9

Гендерний розподіл осіб, які вступили до шлюбу, за віком по Луганській області*

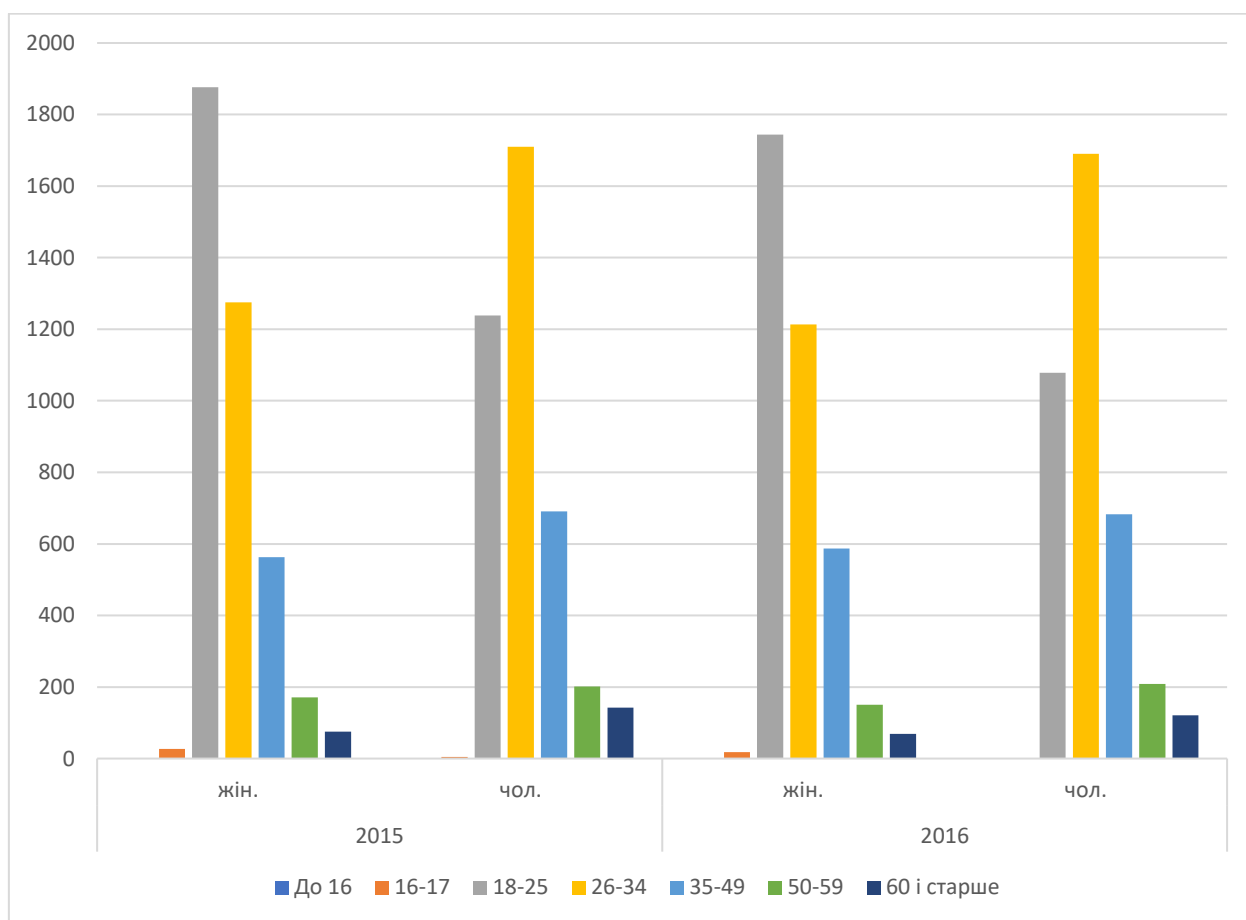
	2015		2016	
	жін.	чол.	жін.	чол.
Всього вступили до шлюбу у тому числі у віці, років	3987	3987	3781	3781
До 16	–	–	–	–
16-17	27	5	18	–
18-25	1876	1238	1744	1078
26-34	1275	1710	1213	1690
35-49	563	691	587	683
50-59	171	201	150	209
60 і старше	75	142	69	121

Таким чином, наявність або відсутність офіційної реєстрації шлюбних відносин, юридичного їх оформлення, є надзвичайно важливим індикатором стану сім'ї як соціального інституту. Спостерігається в останні десятиліття зростання числа випадків відмови від офіційної реєстрації шлюбу,

²⁰ Дані про склад населення Луганської області за шлюбним станом наявні лише за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 року

²¹ Kephart W.M., Jedlicka D. The Family, Society and Individual. - N.Y., 1991. – P. 174.

поширення співжиття свідчать (разом з іншими аналогічними явищами) про поглиблення кризи у сім'ї, про деградацію цінностей фамілізму, ціною яких є загострення суспільних негараздів, наростання девіантних форм соціальної поведінки. І справа не тільки у збільшенні в багатьох країнах світу (у тому числі і в Україні) числа і частки позашлюбних народжень, хоча це саме по собі породжує численні соціальні проблеми, пов'язані, в першу чергу, з неповноцінною соціалізацією дітей із так званих «материнських» сімей. Сама можливість жити у співжитті, без легітимізації шлюбних відносин, роз'їдає у свідомості багатьох цінність законного шлюбу і сім'ї як соціальних установлень, як єдино нормативних форм спільного життя.

Малюнок 4 «Гендерний розподіл осіб, які вступили до шлюбу, за віком по Луганській області»

У даний час все більшого поширення набуває серійна моногамія (деякі автори говорять про послідовну моногамію), тобто повторні, головним чином після розлучення шлюби чоловіків і жінок. Це явище досягло таких масштабів, що багато дослідників, а ще більше журналісти і політики, перестали вважати шлюб довічним союзом чоловіка і жінки (у них існує ідіосинкразія на саме слово довічний), розглядаючи його як тимчасовий альянс, який може бути розірваний у будь-який час за бажанням будь-якого з подружжя. І серійна моногамія сама по собі, і примирливе ставлення до неї як до нормативного явища відображають наростання інституційної кризи

сім'ї, наслідки якого настільки загрозовано проявляються в сучасній динаміці демографічних процесів.

Але в будь-якому випадку, людина, як уже сказано, стає можливим шлюбним партнером для інших людей тільки після досягнення встановленого законом або звичаєм шлюбного віку.

4. ТРИВАЛІСТЬ ЖИТТЯ І СМЕРТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ

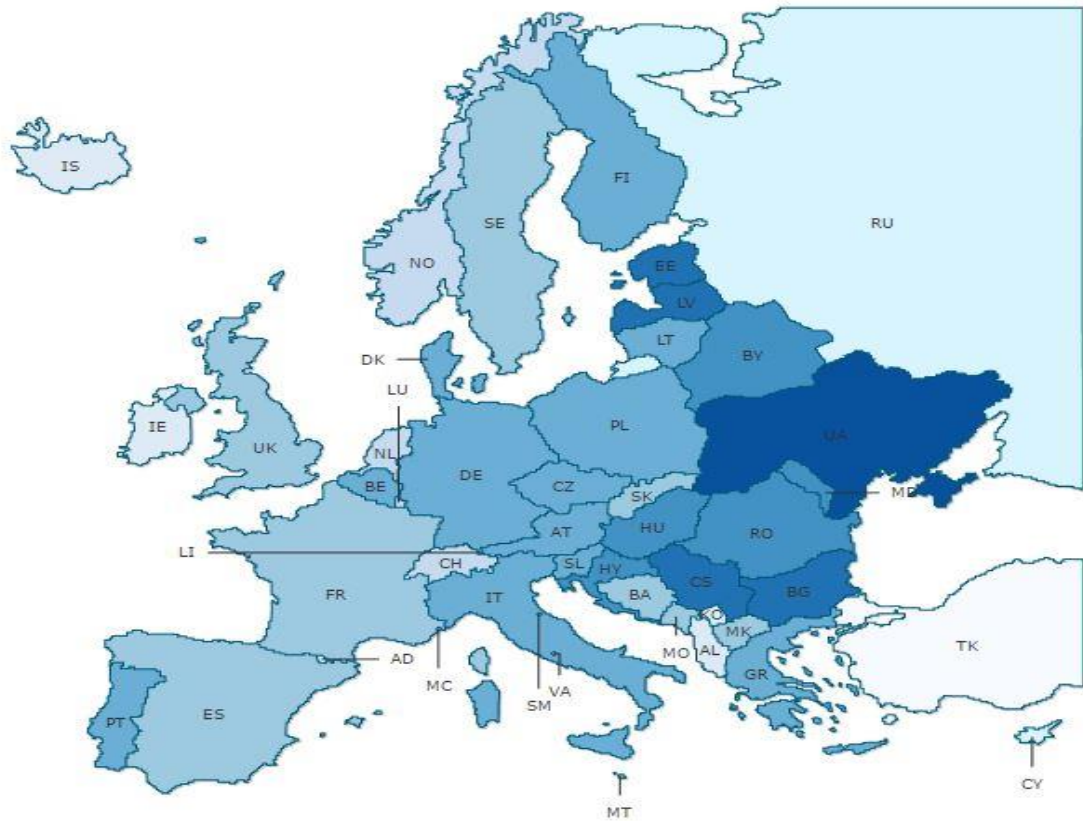
Основною демографічною проблемою сучасної України є суттєве зростання смертності в порівнянні з європейськими країнами. Смертність – це частота випадків смертності у соціальному середовищі²². Смертність є другим після народжуваності найважливішим демографічним процесом. Тренд смертності населення України за роки незалежності залишається вкрай неблагополучним. Зростання числа померлих і загального коефіцієнта смертності триває в Україні вже протягом низки десятиліть, що обумовлено як тенденцією до старіння населення, так і підвищенням інтенсивності смертності. Незважаючи на позитивну динаміку загального коефіцієнта смертності за останні п'ять років, він залишається одним із найвищих у Європі²³. Згідно даних IndexMundi, порталу, який збирає факти і статистичні дані з декількох джерел і перетворює їх в просту у використанні карту, за індексом смертності станом на 1 січня 2014 року Україна займає перше місце серед країн Європи – індекс 15,7 (мал.6). У світі Україна за цим же індексом займає друге місце після Південної Африки (мал.7). Що стосується 2015 року, то кількість померлих в Україні становила 594,8 тис. осіб (без частини зони проведення антитерористичної операції), що було на 37,9 тис. осіб менше, ніж у 2014 році. У міських поселеннях абсолютне число померлих у 2015 році порівняно з попереднім роком скоротилось на 24,5 тис., а у сільській місцевості – на 13,4 тис. осіб (без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя). Загалом, за п'ятирічний період (2011 – 2015 роки) кількість померлих в Україні зменшилася на 36,9 тис. осіб (у містах – на 21,5, у селах – на 15,4 тис. осіб).

Сучасна структура причин смерті населення України поєднує у собі елементи традиційної і сучасної структур патологій, у якій високий рівень смертності від ендогенних захворювань (хвороби системи кровообігу і новоутворень) межує з не менш значущою смертністю від екзогенних причин (нешасні випадки, травми та отруєння, інфекційні хвороби, хвороби органів дихання та органів травлення). У середньому до 86% усіх смертних випадків нині в Україні припадає на три основні класи причин смерті: хвороби системи кровообігу, новоутворення і зовнішні причини смерті. В ієрархії причин смерті населення нашої країни в 2014 році, як і в попередні роки, перші п'ять місць стало посідають такі класи: хвороби системи кровообігу,

²² Борисов В.А. Демографія: Учебник для вузов. - М., 1999. – С. 196.

²³ Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2015 рік / за ред. Шафранського В. В., МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». – Київ, 2016. – 452 с.

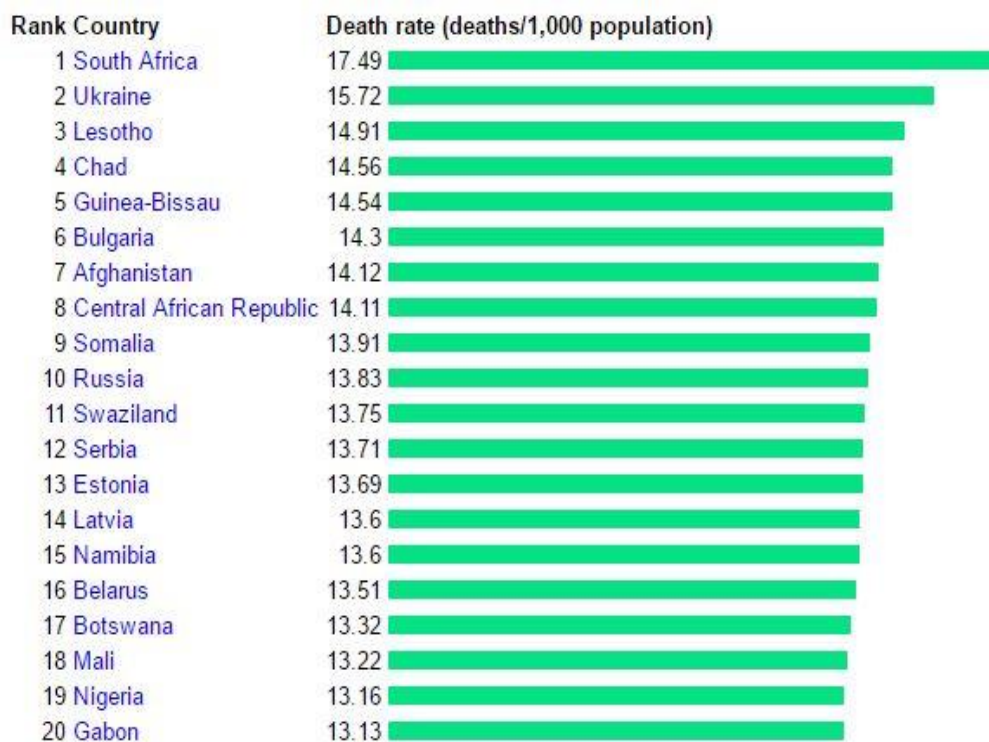
новоутворення, зовнішні причини смерті, хвороби органів травлення і хвороби органів дихання²⁴.

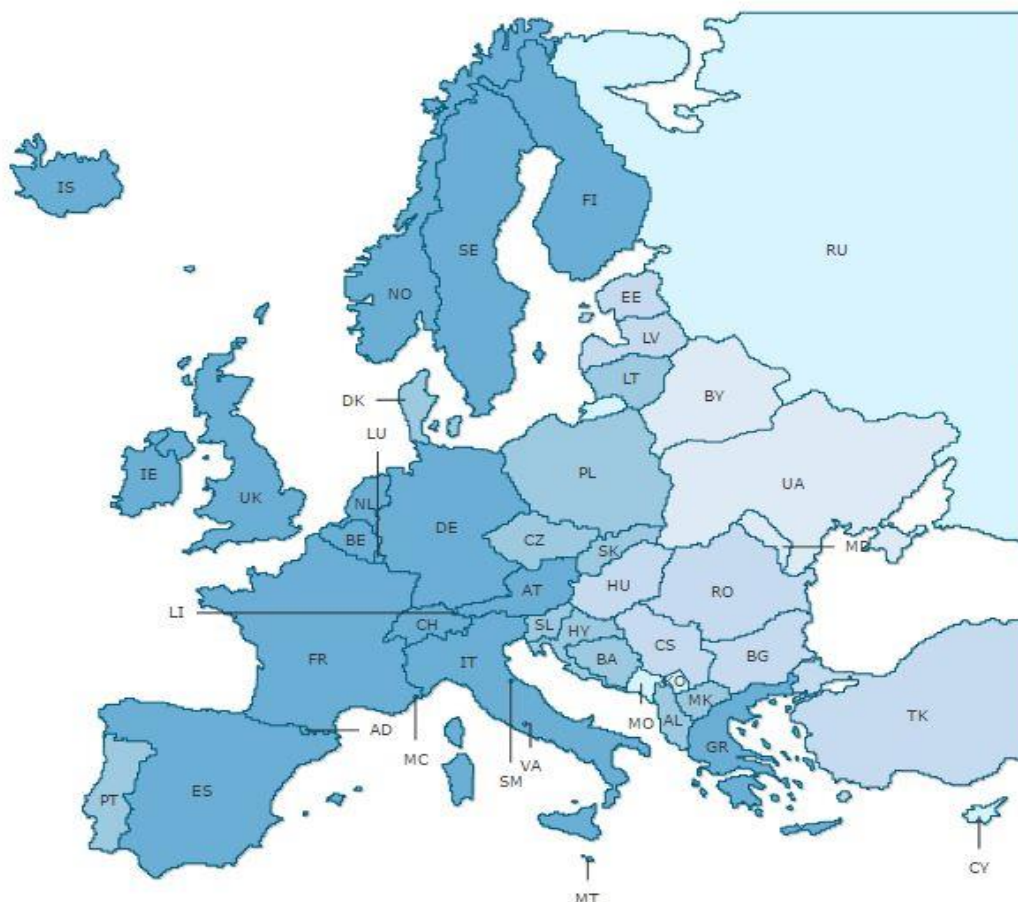
Малюнок 6 «Коефіцієнт смертності країн Європи, станом на 1 січня 2014 року»²⁵

²⁴ Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2015 рік / за ред. Шафранського В. В., МОЗ України, ДУ «УІСД МОЗ України». – Київ, 2016. – 452 с.

²⁵ За даними Portal that gathers facts and statistics from multiple sources and turns them into easy to use visual IndexMundi. – Access mode: <http://www.indexmundi.com/>

Малюнок 7 «Коефіцієнт смертності країн Світу, станом на 1 січня 2014 року»²⁶

²⁶ За даними Portal that gathers facts and statistics from multiple sources and turns them into easy to use visual IndexMundi. – Access mode: <http://www.indexmundi.com/>

Малюнок 8 «Показник тривалості життя країн Європи, станом на 1 січня 2014 року»

У табл. 10 представлено розподіл померлих за статтю у Луганській області. У 2015-2016 роках смертність жінок перевищує смертність чоловіків, а у всі інші роки – кількість померлих чоловіків була вищою за жінок. Серед пояснювальних факторів на фоні несприятливих економічних чинників треба відзначити соціально-психологічні.

Під час аналізу даних табл. 10 виявлено, що у сільській місцевості частіше спостерігається приблизна статева рівність серед кількості померлих, ніж у міських поселеннях. Це пояснюється наявністю менш стресового, поступового, більш визначеного життя у селі, ніж у місті (це забезпечує і наявність власного господарства). Саме невизначеність, неясність, невпевненість у завтрашньому дні під час перманентної системної кризи в українському суспільстві здійснює негативний вплив на психологічне становище чоловіків, які мають забезпечувати свої сім'ї.

Таблиця 10

Розподіл померлих за статтю по Луганській області за два останніх роки

		Всього померлих	у міських поселеннях	у сільській місцевості
2015	жінки	6028	4107	1921
	чоловіки	5773	3919	1854
2016	жінки	6052	4301	1751
	чоловіки	6026	4181	1845

Проблеми старіння нації, які зараз турбують весь цивілізований світ, характерні і для українського суспільства в цілому, не обминули й Луганську область. Із даних, представлених у абсолютних величинах, табл.11 можна зробити наступний висновок: у Луганській області чоловіки йдуть з життя значно раніше, ніж жінки. У період від 0 до 3 років кількість померлих хлопчиків більша, ніж кількість дівчаток. У період від 14 до 49 років майже удвічі переважає кількість померлих чоловіків над кількістю жінок (73% проти 26%). Лише у віковий відрізок 50 – 64 роки кількість померлих чоловіків менша порівняно з кількістю жінок (60% проти 40%) і починаючи з 65 років жінки йдуть з життя більше, через те, що чоловіків вже небагато. Така тенденція зберігається і протягом 2016 року з невеличкими варіаціями.

**Розподіл померлих за статтю та окремими віковими групами по
Луганській області за останні два роки**

	2015		2016 ¹	
	жін.	чол.	жін.	чол.
Всього померлих з них у віці:	7402	7066	6994	7103
0-3	29	37	28	37
14-49	332	913	293	847
50-64	819	1956	818	1976
65 років і старше	6217	4145	5846	4230

Рівень смертності населення безпосередньо пов'язаний з таким демографічним показником, як тривалість життя, яка обумовлена природними, соціально-економічними, соціально-політичними, екологічними, побутовими факторами, а також залежить від способу життя людей та ефективності функціонування установ охорони здоров'я. Тривалість життя – це кількість років, прожитих людиною із дня народження до дня настання смерті. За реальним показником тривалості життя Україна значно відстає від Європи та світу. Свідомством є данні порталу IndexMundi (мал.8). Україна займає останнє місце серед країн Європи (69 років середня тривалість життя українців). Лідерами є жителі Монако (90 років), Сан-Марино, Андорри (83 років) та Швейцарії, Італії, Швеції, Франції, Норвегії та Ліхтенштейну (82 роки). Серед країн світу Україна займає 192 місце поряд із Туркменістаном, Молдовою та Болівією (69 років).

Грунтуючись на методі екстраполяції можна передбачити подальше зростання смертності чоловіків і жінок. При такому передбаченні до 2025 року тривалість життя чоловіків може скоротитися на 1-1,5 року, а жінок – до 0,5-1 року. Це передбачення можна розглядати як крайній песимістичний сценарій динаміки смертності населення в Україні, який, на жаль, не можна вважати неймовірним.

5. МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ

Міграція належить до найважчих для дослідження демоекономічних процесів. Її складність як об'єкта наукового пізнання обумовлена такими особливостями:

– небіологічним характером міграцій: якщо народжуваність і смертність включають як фізіологічні, так і соціально-економічні компоненти, і навіть основу трудової активності є потяг до задоволення передусім біологічних потреб організму, то фізіологічної необхідності у зміні місця проживання у людини немає;

– можливістю багаторазових переміщень індивіда: народження та смерть є одиничними подіями, шлюби і розлучення трапляються не так часто, місце ж проживання окремі особи змінюють упродовж життя кілька десятків разів;

– специфікою міграцій: якщо природне відтворення та соціальний рух являють собою саморозвиток окремо взятого населення, то міграція є проявом взаємовпливу двох територіально відокремлених сукупностей людей – кожен акт виїзду з одного регіону спричиняє вселення в інший, причому прибулі вносять у нову спільноту риси демографічної поведінки і працеактивних настанов, панівні серед населення попереднього місця проживання;

– проблемою обліку міграцій та отримання достовірної і вичерпної інформації з цього компонента демографічного розвитку.

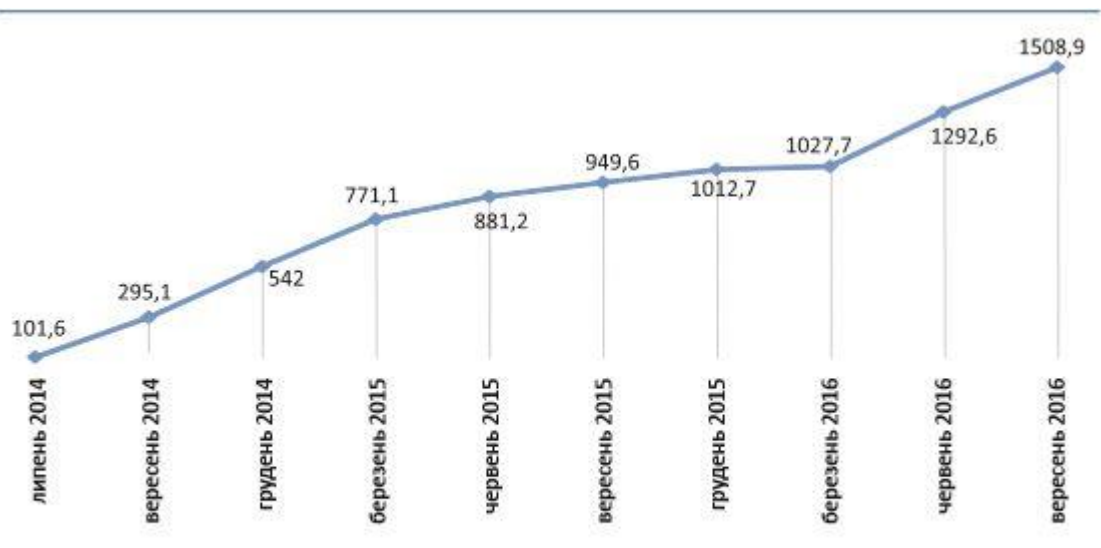
Вплив міграцій на демографічний розвиток полягає у безпосередній зміні чисельності громадян унаслідок прибуття і вибуття контингентів, трансформації статево-вікової структури населення регіонів (яка визначає загальні коефіцієнти народжуваності та смертності) у результаті різного ступеня участі в міграціях представників різних статево-вікових груп, зміні інтенсивності народжуваності через відмінності репродуктивних настанов мігрантів і не мігруючого населення, зміні рівня здоров'я, пов'язаного з переїздом, що позначається на показниках смертності.

Починаючи з 2014 року численні внутрішні переселення в Україні, спричинені анексією Криму та конфліктом на Донбасі, носять вимушений характер. За інформацією Міжвідомчого координаційного штабу з питань соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб (ВПО), станом на 20 липня 2016 року з непідконтрольних Уряду територій до інших регіонів України переміщено 1 млн. 29 тис. 571 особа, у тому числі з Донецької і Луганської областей 1 млн. 7 тис. 112 осіб та Автономної Республіки Крим і міста Севастополь 22 тис. 459 осіб, серед яких 170 тис. 581 дитина та 495 тис. 93 особи з інвалідністю та похилого віку²⁷²⁸. За дослідженням «Потреби та проблеми внутрішньо переміщених осіб» (портал «Права людини», 2016) понад 90% переселенців вважають себе українцями. Однак, цей показник найменший в Сєвєродонецьку (менше 50%), переселенці в цьому місті на Луганщині ідентифікують себе представниками свого регіону. Відсоток ВПО, які вважають себе росіянами, більше ніж удвічі менший, ніж відсоток ВПО, які вважають себе європейцями: 6% проти 16%.²⁹

²⁷ За даними: <http://www.dsns.gov.ua/ua/Mizhvidomchiykoordinaciynyi-shtab.html>

²⁸ Міграція в Україні: факти та цифри (Міжнародна організація з міграції МОМ. Представництво в Україні). – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf

²⁹ Потреби та проблеми внутрішньо переміщених осіб (портал «Права людини», 2016). – Режим доступу: <http://khp.org/en/pda/index.php?id=1451930074>

Джерело: Міжвідомчий координаційний штаб з питань соціального забезпечення громадян України, які переміщуються з районів проведення антитерористичної операції та тимчасово окупованої території

Малюнок 9 «Оперативна інформація про переселення з Криму та непідконтрольних Уряду України територій Донбасу до інших регіонів, тис. осіб, 2014-2016 рр.»³⁰

Міжвідомчий координаційний штаб надавав таку інформацію про розміщення ВПО. Найбільше з них розміщено у Луганській (275 тис. осіб), Харківській (191 тис. осіб), Донецькій (120 тис. осіб), Дніпропетровській (81 тис. осіб), Запорізькій (69 тис. осіб), Київській (51 тис. осіб) областях та у м. Києві (39 тис. осіб). Найменша кількість розселених у Тернопільській (2,5 тис. осіб), Чернівецькій (3 тис. осіб), Рівненській (3 тис. осіб), Закарпатській (4 тис. осіб), Івано-Франківській (4 тис. осіб) та Волинській (5 тис. осіб) областях.

Докладніший аналіз кількості ВПО в Луганській області, станом на грудень 2015 та 2016 років (табл.12) показав, що у 2016 році внутрішньо переміщених осіб стало більше (збільшилось з 229058 до 222211 осіб відповідно). Найбільша кількість ВПО зареєстровано у Сєвєродонецьку (46156 осіб), Біловодському та Старобільському районах (38627 та 21632 відповідно). За гендерною ознакою зареєстровано 62% жінок та 38 % чоловіків (у 2015 зафіксовано 142025 та 87033 осіб відповідно та 2016 – 137344 та 84867 відповідно). Тобто, пропорція між жінками та чоловіками зберігається та відповідає загальній тенденції гендерного розподілу населення країни.

Таким чином, більшість ВПО перебувають у найближчих до місць попереднього проживання регіонах (Луганській області), що свідчить про намір повернутися до покинутих домівок. Водночас, за даними соціологів, близько третини ВПО орієнтується на постійне проживання в інших регіонах України³¹.

³⁰ Міграція в Україні: факти та цифри (Міжнародна організація з міграції МОМ. Представництво в Україні). – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf

³¹ Потреби та проблеми внутрішньо переміщених осіб (портал «Права людини», 2016). – Режим доступу: <http://khp.org/en/pda/index.php?id=1451930074>

Дослідження, проведене МОМ за підтримки Уряду Японії, показало, що ВПО сприймаються в місцях їхнього нинішнього проживання здебільшого як додатковий ресурс розвитку. Місцеве населення бачить нові можливості у зв'язку із: підвищенням соціальної активності за рахунок прибулих активістів; відкриттям нових бізнесів і сильною мотивацією досягти успіху; запровадженням більш високих вимог до асортименту та якості товарів та послуг; заповненням не затребуваних місцевим населенням робочих місць, здешевленням внаслідок цього виробництва товарів. Окрім внутрішньо переміщених осіб, які вимушені покинути свої домівки через конфліктну ситуацію, яка склалась на Сході України та анексію Криму, фіксується також трудова внутрішня міграція. За найновішими даними, отриманими в ході дослідження, проведеного МОМ у 2014 – 2015 роках, чисельність внутрішніх трудових мігрантів в Україні перевищує 1,6 млн. і сягає 9% економічно активного населення. Причому, найближчим часом внутрішня трудова міграція може зрости приблизно на 50%. Як свідчать інші соціологічні дослідження, для 55% респондентів із числа внутрішніх трудових мігрантів їхнє робоче місце є постійним, для переважної більшості – єдиним. Разом із тим, лише 20% опитаних внутрішніх трудових мігрантів працюють офіційно, за трудовою угодою, інші – за усною домовленістю, або вважають себе самозайнятими³².

Таблиця 12

Інформація про гендерне співвідношення внутрішньо переміщених осіб за останні два роки³³³⁴

Назва району	Кількість чоловіків	Кількість жінок	Кількість чоловіків	Кількість жінок
	2015 рік		2016 рік	
Станично-Луганський район	1557	2925	2506	4774
Кремінський район	5127	8485	6669	10677
м. Рубіжне	3743	5921	2647	4181
м. Сєвєродонецьк	18264	28752	17988	28168
Біловодський район	13752	25357	13626	25001
Білокуракинський район	3212	5055	2217	3258
Попаснянський район	1902	3077	2769	4083

³² Отчет о результатах исследования потребностей громад, участвующих в проекте «Поддержка стабилизации местных сообществ Донбасса» (октябрь – ноябрь 2015 г.). – К.: МОМ, 2016. http://www.iom.org.ua/sites/default/files/otchet_ocenka_potrebnostey.pdf

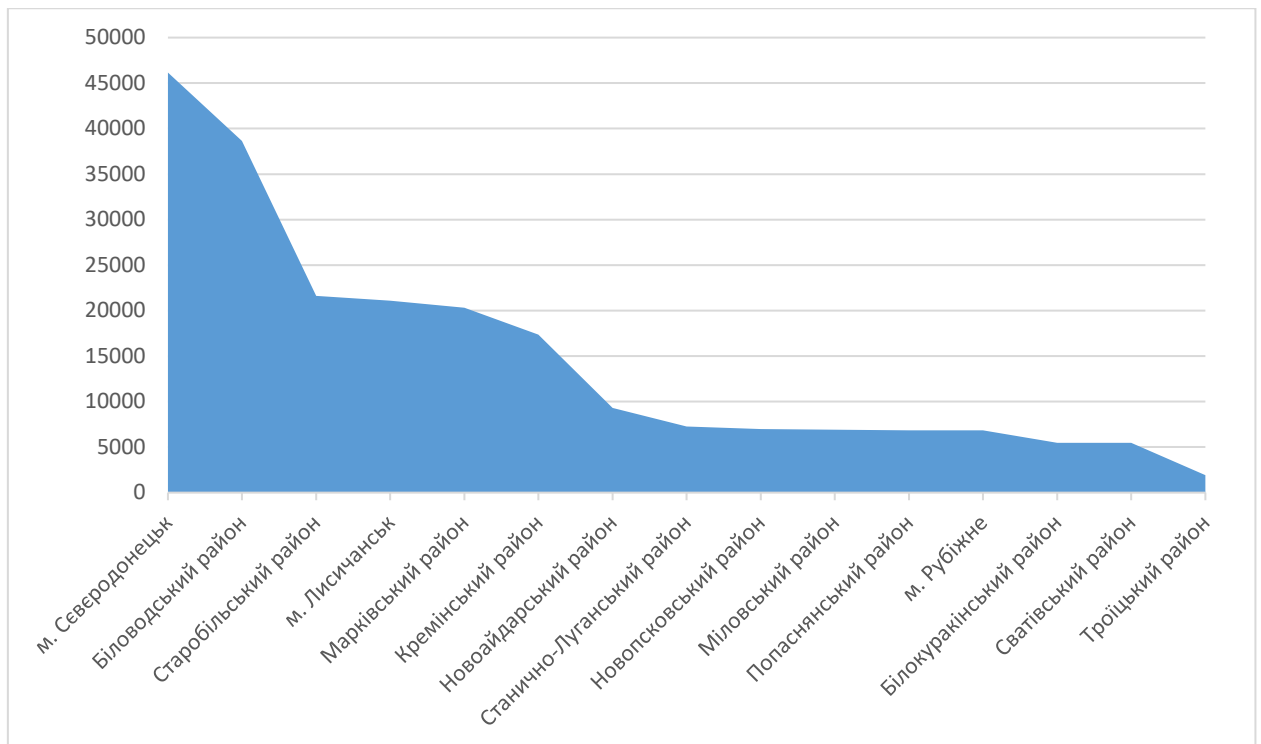
³³ Інформація подається станом на кінець грудня 2015 року. Згідно з даними, станом на 25.12.2015 органами соціального захисту населення було обліковано 247 423 ВПО. У поданих даних цифра 229 058 не відповідає точній у зв'язку із технічними особливостями роботи бази ВПО (у базі ВПО частина записів повинна була знаходитися в архіві, однак, не була відпрацьована на кінець року).

³⁴ Інформація подається станом на кінець грудня 2016 року. Згідно з даними, станом на 29.12.2016 органами соціального захисту населення було обліковано 292 832 ВПО. У поданих даних цифра 222 211 не відповідає точній у зв'язку із технічними особливостями роботи бази ВПО (у базі ВПО частина записів повинна була знаходитися в архіві, однак, не була відпрацьована на кінець року).

м. Лисичанськ	7529	11788	8368	12740
Марківський район	8837	13320	8135	12182
Міловський район	5789	9310	2507	4409
Новоайдарський район	4281	7516	3389	5913
Новоопсковський район	2006	3537	2608	4387
Сватівський район	2219	3326	2214	3255
Старобільський район	7959	12166	8490	13142
Троїцький район	856	1490	734	1174
загалом	87033	142025	84867	137344
Відсоток	38%	62%	38%	62%
Кількість за рік	229 058 (100%)		222 211 (100%)	

Низький рівень оплати праці у Луганській області, особливо в еквіваленті іншої валюти за курсом НБУ, значне безробіття перетворюють трудові міграції на основний засіб забезпечення прийняттого рівня життя значної частини населення країни. Ця тенденція є всеукраїнською. Відповідно до даних дослідження, проведеного в рамках проекту МОМ у 2014-2015 роках, за кордоном перебувають для здійснення трудової діяльності близько 700 тис. громадян України. За даними цього дослідження, серед трудових мігрантів переважають чоловіки, найчисленнішими серед них є особи 30-44 років (понад 40%), більшість мігрантів походить із областей заходу країни. 41% трудових мігрантів мають середню або середню спеціальну освіту, 36% – вищу освіту. Основні країни призначення працівників-мігрантів – Польща, Російська Федерація, Чеська Республіка та Італія. На них припадає близько 80% загальних потоків короткострокових та довгострокових трудових мігрантів з України. Сфери зайнятості українських працівників за кордоном – це, передовсім, будівництво (чоловіки) і праця в домашніх господарствах (жінки), а також сфера послуг та сільське господарство. Під впливом воєнного конфлікту та глибокої економічної кризи еміграційні настрої населення зростають. Спробам вирішити життєві проблеми у спосіб працевлаштування за кордоном сприяє й набутий українцями досвід роботи за межами держави, потужні міграційні мережі, що сформувалися впродовж останніх десятиліть. Опитування, проведене на замовлення Міжнародної організації з міграції навесні 2015 року, показало, що 8% українців планують найближчим часом знайти роботу за кордоном або вже її знайшли.³⁵

³⁵ Міграція в Україні: факти та цифри (Міжнародна організація з міграції МОМ. Представництво в Україні). – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf

Малюнок 10 «Кількість ВПО у Луганській області, станом на 2016 рік»

В табл. 13 та табл. 14 надано розподіл мігрантів за статтю за останні два роки у Луганській області. У абсолютних значеннях спостерігаються коливання міграційних потоків. У 2016 році відбувається незначне зменшення міграційних потоків, як внутрішньорегіональні, так й міжрегіональні. Що стосується гендерного розподілу міграційних потоків за цей період, то жінки проявляють більшу активність у міграційних процесах в межах регіону, ніж чоловіки. Цікавим є той факт, що жінок прибулих більше, ніж вибулих, що може бути пов'язано з ВПО по території Луганській області, тому ми маємо позитивний приріст в межах області й негативний приріст в межах країни.

Таблиця 13

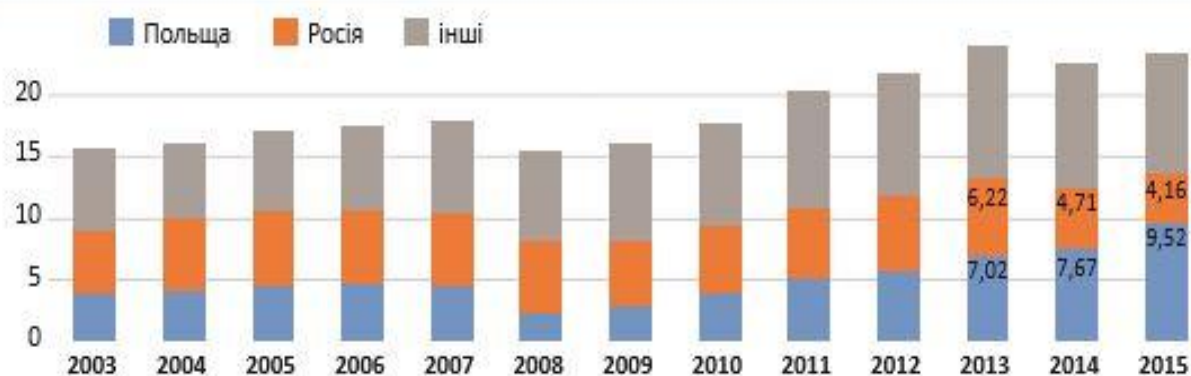
Розподіл мігрантів за потоками по Луганській області у 2015 році

	внутрішньорегіональна міграція			міжрегіональна міграція		
	число прибулих	число вибулих	міграційний приріст [скорочення]	число прибулих	число вибулих	міграційний приріст [скорочення]
чоловіки	1571	1119	452	607	1115	-508
жінки	2579	1813	766	972	1723	-751
загалом	4150	2932	-	1579	2838	-

Розподіл мігрантів за потоками по Луганській області у 2016 році

	внутрішньорегіональна міграція			міжрегіональна міграція		
	число прибулих	число вибулих	міграційний приріст [скорочення]	число прибулих	число вибулих	міграційний приріст [скорочення]
чоловіки	424	315	109	171	421	-250
жінки	560	399	161	219	590	-371
загалом	984	714	-	390	1011	-

Щодо міждержавної міграції, то постережуться міжнародна мобільність населення України. Із початком конфлікту на Сході України та анексії Криму відбулося загальне зменшення кількості поїздок за кордон, передовсім за рахунок виїздів до Росії: у 2014 році їх було майже на третину менше, ніж у 2013 році. Водночас, кількість виїздів українців до Євросоюзу продовжує зростати – 10,5 млн. в 2014 році, 12,5 млн. в 2015 році (мал. 11). Також, постійно зростає чисельність українців, які проживають на території ЄС. У 2015 році їх нараховувалось 905,2 тис. Найбільше українців проживали в Італії (238 тис.), Польщі (336 тис.), Німеччині (112 тис.), Чеській Республіці (113 тис.) та Іспанії (84 тис.). Можна припустити, що через підписання рішення про введення Європейським Союзом безвізового режиму для громадян України кількість мігрантів до Європейського Союзу та кількість перетину кордону збільшиться у декілька разів.

Джерело: Державна прикордонна служба України

Малюнок 11 «Кількість перетинів державного кордону громадянами України у напрямку виїзду з 2003 року по 2015 рік»³⁶

³⁶ Міграція в Україні: факти та цифри (Міжнародна організація з міграції МОМ. Представництво в Україні). – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf

Щодо Луганської області, то у табл.15 можна побачити, що є незначний міграційний приріст до нашої області, кількість прибулих у рази перевищує вибулих (у 2015 році прибулих зафіксовано 245 осіб, вибулих – 48, а у 2016 – 96 та 27 відповідно). Простежується тенденція поповнення країни саме чоловіками, а вибулих більше майже удвічі жінок, ніж чоловіків. Тенденція зберігається й у 2016 році, з невеличкими варіаціями.

Таблиця 15

Розподіл мігрантів за потоками по Луганській області за останні два роки

стать	міждержавна міграція					
	2015 рік			2016 рік		
	число прибулих	число вибулих	міграційний приріст [скорочення]	число прибулих	число вибулих	міграційний приріст [скорочення]
чоловіки	147	18	129	51	14	37
жінки	98	30	68	45	13	32
загалом	245	48		96	27	

Якщо розглядати зовнішню міграцію Луганської області, можна зробити висновок, що на фоні стійкого перебільшення кількості жінок, які задіяні у зовнішніх міграційних процесах, та незмінного впродовж даного періоду гендерного співвідношення є суттєві відмінності від внутрішньої міграції. Дані таблиць 16 і 17 демонструють те, що частка чоловіків у гендерній структурі населення, яке включено у зовнішню міграцію Луганської області, які прибувають, більше, ніж чоловіків, які виїжджають з області (прибуло: чоловіків – 41,3 %, жінок – 58,7 % у 2015 році та 45,7% і 54,3% відповідно у 2016 році, вибуло: чоловіків – 39,3 %, жінок – 60,7 % у 2015 та 41,9% і 58,1% відповідно у 2016 році).

Таблиця 16

Зовнішня міграція по Луганській області (прибуло)

стать	2015		2016	
	особи	%	особи	%
чоловіки	754	41,3	222	45,7
жінки	1070	58,7	264	54,3

Зовнішня міграція по Луганській області (вибуло)

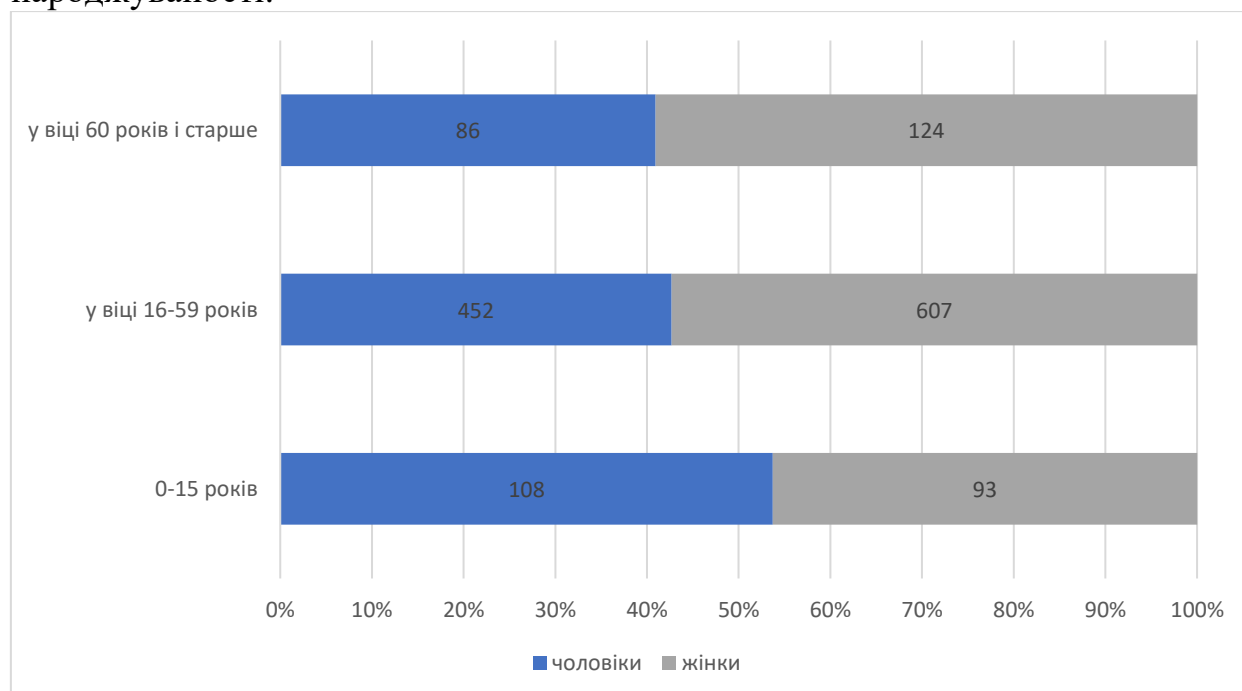
	2015		2016	
	особи	%	особи	%
чоловіки	1133	39,3	435	41,9
жінки	1753	60,7	603	58,1

Демографічна ситуація щодо сальдо міграції у Луганській області сьогодні вже давно перейшла нульову відмітку. У Луганській області сальдо міграції за представлений період від'ємне (табл. 18). Що стосується гендерного співвідношення, то кількість жінок, які виїжджають з області, більша, ніж у два рази в порівнянні з кількістю чоловіків.

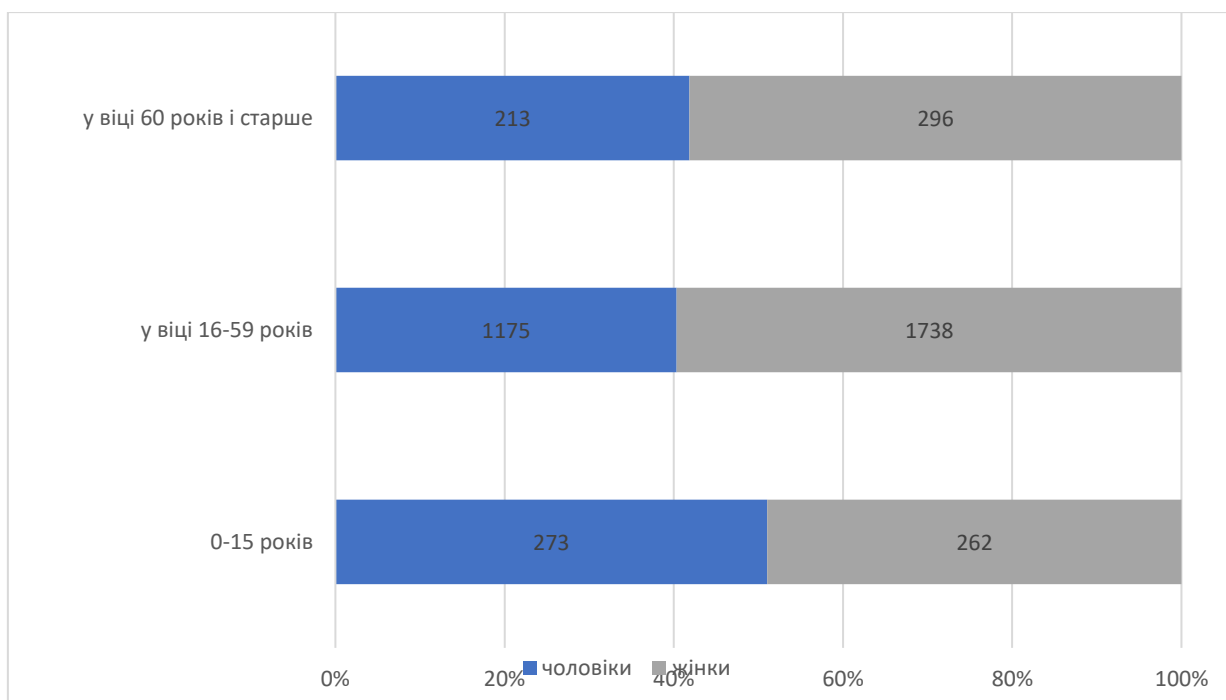
Сальдо міграції по Луганській області

	2015	2016
чоловіки	73	-104
жінки	83	-178

У міграційних процесах приймають участь в основному люди працездатного віку. Це підтверджують данні 2016 року мал. 12 та мал. 13. По всім трьом віковим категоріям, як серед прибулих, так і серед вибулих переважають жінки, як і в цілому по міграційним потокам, окрім дитячої міграції, де переважають хлопчики, що пояснюється загальною тенденцією народжуваності.

Малюнок 12 «Розподіл прибулих за віком по Луганській області за 2016 рік, осіб»

Малюнок 13 «Розподіл вибулих за віком по Луганській області за 2016 рік, осіб»

**Розподіл мігрантів за населеними пунктами Луганської області,
станом на 2016 рік ³⁷**

Територія	чоловіки			жінки		
	число прибулих	число вибулих	міграційний приріст [скорочення]	число прибулих	число вибулих	міграційний приріст [скорочення]
Лисичанськ (міськрада)	37	96	-59	69	119	-50
м.Рубіжне	36	59	-23	45	76	-31
Северодонецьк (міськрада)	156	162	-6	153	199	-46
Біловодський район	19	19	-	20	18	2
Білокуракинський район	96	40	56	146	65	81
Кремінський район	49	48	1	68	82	-14
Марківський район	11	7	4	10	17	-7
Міловський район	8	7	1	12	15	-3
Новоайдарський район	26	74	-48	38	43	-5
Новопсковський район	25	31	-6	38	38	-
Попаснянський район	65	54	11	41	63	-22
Сватівський район	43	48	-5	63	94	-31
Станично-Луганський район	24	23	1	37	36	1
Старобільський район	37	64	-27	58	103	-45
Троїцький район	14	18	-4	26	34	-8

Згідно табл. 19 найбільше прибулих у м. Северодонецьк (309 особи), найменша – у Міловський район (20 осіб). Найбільша кількість вибулих теж у Северодонецьку (361 особа), найменша – у Міловському районі (22 особи). Загалом, зберігається тенденція щодо гендерного розподілу осіб, які прибули, та осіб, які вибули. Проте, у Білокуракинському районі зафіксований найвищий позитивний міграційний показник і серед чоловіків, і серед жінок (56 та 81 відповідно). Найбільший показник міграційного скорочення зафіксовано у Лисичанську (чоловіків -59 та - 50 серед жінок) та Новоайдарському районі (чоловіків -48 та -5 серед жінок). Проте, треба зазначити, що у Старобільському, Сватівському районах та у м. Северодонецьк значна перевага міграційного скорочення у жінок порівняно з чоловіками (чоловіки - 27, жінки - 45; -5 та -31; -5 та -48 відповідно).

Таким чином, можна сказати, що міграція має декілька напрямків. Починаючи з 2014 року країна стикнулася із таким новим видом міграції, як

³⁷ Найважливіша інформація наведена в цілому по Луганській області, розробка за такими показниками у розрізі міст та районів не передбачена. Тому окремо по території, де органи державної влади здійснюють свої повноваження в повному обсязі, неможливо надати ці дані.

внутрішнє переселення, яке стало найглобальнішим за історію Луганської області. Попри це, зберігається ситуація з трудовою міграцією та внутрішня (ВПО, трудова міграція) та зовнішня (трудова, освітня тощо) збільшується кількість жінок-емігранток.

6. ОСВІТА

Освіта є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Крім можливості отримувати освіту людський розвиток передбачає можливість реалізації набутих знань, насамперед на ринку праці. Проте, багато випускників не знаходять роботи за фахом, при цьому, левову частку цієї групи становлять жінки.

Станом на 2015 – 2016 навчальний рік у Луганській області у сфері освіти діє 248 дошкільних закладів освіти (навчаються 15460 дітей), 308 загальноосвітніх закладів (навчається 51500 осіб та працює 6100 вчителів), 24 заклади в системі професійно-технічного навчання (навчається 5900 учнів), вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації – 8 (навчається 2600 студентів), III-IV рівнів акредитації – 4 (навчається 17200 студентів, 381 аспірант та 32 докторанти).³⁸ Наразі триває процес реформування загальної, професійно-технічної та вищої освіти: мережа загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів продовжує зменшуватись, різних рівнів акредитації – збільшуватись, відповідно, зберігається тенденція до зменшення контингенту учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів та зменшення кількості студентів вищих навчальних закладів. Це пов'язано з антитерористичною операцією на Сході України та з об'єктивними причинами. Через ці ж причини збільшується освітня міграція українських студентів. За даними щорічного моніторингу кількості українських громадян, які навчаються у закордонних університетах на денній формі навчання, що здійснюється аналітичним центром CEDOS (охоплює 34 країни світу) збільшилась. У 2013/2014 навчальному році за кордоном навчалися вже 47724 громадянина України. Найбільше з них у Польщі (15 тис.), Німеччині (9 тис.), Росії (6 тис.), Канаді (2 тис.), Чехії (2 тис.), Італії (1,9 тис.), США (1,5 тис.), Іспанії (1,4 тис.), Франції (1,3 тис.), Великобританії (1 тис.)³⁹.

Що стосується гендерного розподілу в навчальних закладах різного рівня, що представлено у табл. 20, то слід зазначити, що жінок навчалось у Луганській області трохи більше, ніж чоловіків (у 2015 – чоловіків 47110, жінок – 50714 осіб; у 2016 – 40382 та 40490 відповідно). Що стосується навчальних закладів, то у загальноосвітніх навчальних закладах більшість складають чоловіки, як при денній формі навчання, так і, особливо, у

³⁸ За даними управління статистики Луганської області. – Режим доступу: <http://www.lg.ukrstat.gov.ua/sinf/osvita/osvita.php.htm>

³⁹ Міграція в Україні: факти та цифри (Міжнародна організація з міграції МОМ. Представництво в Україні). – Режим доступу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf

вечірній, заочній (у 2015 році – 29514 чоловіків проти 28335 жінок; у 2016 році – 26055 чоловіків проти 25038 жінок). Професійно-технічні навчальні заклади також більше відвідують чоловіки, ніж жінки (у 2015 році – 3598 чоловіків та 2733 жінки; у 2016 році – 3437 чоловіків та 2437 жінок). Це може пояснюватись тим, що робочі професії частіше обирають чоловіки, ніж жінки.

Вищі навчальні заклади I-II та III-IV рівнів акредитації більшу популярність мають серед жінок (у 2015 році жінок 19632, чоловіків 14058 осіб; у 2016 – 13015 жінок, 10890 чоловіків). Це пов'язано із зростанням включення жінок у сферу кваліфікованої праці, для чого необхідна вища освіта, а також для набуття конкурентоспроможності на ринку праці, через те, що жінки стикаються з певними труднощами під час влаштування на роботу, з якими не стикаються чоловіки.

Таблиця 20

Гендерний розподіл у навчальних закладах різного рівня

	2014/15 навчальний рік		2015/16 навчальний рік	
	жін.	чол.	жін.	чол.
Всього навчалися	50714	47170	40490	40382
У загальноосвітніх навчальних закладах у тому числі	28349	29514	25038	26055
денних	28335	29499	24941	25950
вечірніх(змінних), включаючи тих, хто навчався заочно	14	15	97	105
у професійно-технічних навчальних закладах	2733	3598	2437	3437
у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації	3721	3049	2931	2864
у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації	15911	11009	10084	8026
	Питома вага статей в загальній чисельності, відсотків			
Всього навчалися	52	48	50	50
У загальноосвітніх навчальних у тому числі	49	51	49	51
денних	49	51	49	51
вечірніх(змінних), включаючи тих, хто навчався заочно	48,3	51,7	48	52
у професійно-технічних навчальних закладах	43	57	42	58
у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації	55	45	50,6	49,4
у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації	59,1	40,9	55,7	44,3

ЗАЙНЯТІСТЬ ТА БЕЗРОБІТТЯ

Зайнятість населення, що проживає на території України, забезпечується державою шляхом проведення активної соціально-економічної політики, спрямованої на задоволення його потреб у добровільному виборі виду діяльності, стимулювання створення нових робочих місць і розвитку підприємництва. «Зайнятість – не заборонена законодавством діяльність осіб, пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно»⁴⁰.

Розв'язання проблем зайнятості в інтересах людини є обов'язковою умовою побудови соціально орієнтованої ринкової економіки. Саме зайнятість виступає інтегральним показником результативності реформ, оскільки акумулює в собі економічні, соціальні, демографічні процеси. З економічного боку зайнятість пов'язується з можливістю людини своєю працею забезпечувати собі і своїй сім'ї гідне існування, сприяючи в той же час зростанню ефективності суспільного виробництва.

За даними Державної служби статистики в Україні, економічно активного та працездатного віку українців 17 303,6 тис. осіб, з них 15 626,1 тис. осіб працевлаштовані й 1 677,5 мають статус безробітного. За цими ж даними, кількість економічно активного населення віком від 15 до 70 років у середньому за 2016 рік становила 18,0 млн. осіб, із них 5,7 млн. осіб становили мешканці сільської місцевості та 12,3 млн. жителів міських поселень. За 2016 рік чисельність зайнятого населення у віці 15-70 років становила 16,3 млн. осіб, із них 5,1 млн. проживають у сільській місцевості та 11,2 млн. у міських поселеннях. Серед зайнятого населення в сільській місцевості дві третини працювали за наймом, майже третина самозайняті, та 1,3 % – це роботодавці та безкоштовно працюючі члени сім'ї. У міських поселеннях значна частка (91,5%) зайнятого населення працювала за наймом. Рівень зайнятості населення, що проживає у сільській місцевості, становив 54,9% (за 2015 рік – 55,1%), серед міського населення – 57,0% (за 2015 рік – 57,4%). Кількість працюючих у неформальному секторі економіки за 2016 рік становила 4,0 млн. осіб, із яких 40,8% громадян були зайняті у сільському, лісовому та рибному господарстві.⁴¹ Відповідний показник по країнах Євросоюзу (9,4%) був вищим, ніж в цілому по Україні. Рівень безробіття населення працездатного віку (за методологією МОП) у 3,5 рази перевищував рівень зареєстрованого безробіття, розрахованого по відношенню до економічно активного населення працездатного віку (у жінок – у 2,5 рази, чоловіків – у 5,2 рази, міських поселеннях – у 3,9 рази, сільській місцевості – у 3,1 рази) (мал. 14). Слід зазначити, що у 2015 році, порівняно з

⁴⁰ ЗАКОН УКРАЇНИ «Про зайнятість населення». – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17_1

⁴¹ Дані державної служби статистики. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2014 роком, у складі безробітних за причинами незайнятості відбулося збільшення питомої ваги вивільнених з економічних причин та осіб, які мали сезонний характер роботи. Водночас, спостерігалось зменшення частки звільнених у зв'язку із закінченням строку контракту або договору найму та непрацевлаштованих після закінчення загальноосвітніх та вищих навчальних закладів, звільнених за власним бажанням, за угодою сторін та інших причин безробіття.⁴²

Безробіття серед економічно активного населення працездатного віку за статтю та місцем проживання у 2015 році
(у % до економічно активного населення працездатного віку)

Малюнок 14 «Безробіття серед економічно активного населення працездатного віку за статтю та місцем проживання у 2015 році»⁴³

У відповідності з Національною тристоронньою угодою про зайнятість та робочі місця, підписаною сторонами соціального діалогу, будуть вжити заходи з метою зростання зайнятості населення країни та створення нових високоефективних робочих місць. За 5 років планується забезпечити значне зростання зайнятості населення до 64,3%, а серед осіб працездатного віку – до 68,5%.

Що стосується Луганської області, то за даними Служби зайнятості (табл. 21) кількість зареєстрованих безробітних складає понад 8000 осіб, а саме 8109 (дані на 1 січня 2017 року). Найменше таких мешканців області серед чоловіків 15-29 років. Загалом, показник саме цієї вікової групи є найменшим і це пов'язано з тим, що саме до 29 років людина стає професіоналом та вже починає будувати свою кар'єру та шукає свій професійний шлях. Ще можна спостерігати, що чоловіків-безробітних зареєстровано більше, ніж жінок, що складає 52% від кількості безробітних на цей період. Найбільше таких чоловіків у віковій категорії від 40 до 49 років. Треба зазначити, що згідно даних, представлених у табл.22, 4% від усіх зареєстрованих безробітних Луганської області мають статус ВПО, що складає 337 осіб.

⁴² Економічна активність населення України 2015: Стат.збірник/Державна служба статистики України. – Режим доступу: [file:///C:/Users/Admin/AppData/Local/Temp/Rar\\$DIa0.729/zb_ean_2015pdf.pdf](file:///C:/Users/Admin/AppData/Local/Temp/Rar$DIa0.729/zb_ean_2015pdf.pdf)

⁴³ Економічна активність населення України 2015: Стат.збірник/Державна служба статистики України. – Режим доступу: [file:///C:/Users/Admin/AppData/Local/Temp/Rar\\$DIa0.729/zb_ean_2015pdf.pdf](file:///C:/Users/Admin/AppData/Local/Temp/Rar$DIa0.729/zb_ean_2015pdf.pdf)

Таблиця 21

**Кількість зареєстрованих безробітних, які перебували на обліку
у службі зайнятості Луганської області,
за віковими групами та статтю на 01 січня 2017 року, осіб**

	Кількість зареєстрованих безробітних	15-29 років	30-39 років	40-49 років	50-59 років
Усього	8109	1481	2272	2240	2116
<i>з них,</i>					
жінки	3933	799	1181	1036	917
чоловіки	4176	682	1091	1204	1199

Таблиця 22

Кількість зареєстрованих безробітних із числа внутрішньо переміщених осіб, які перебували на обліку у службі зайнятості Луганської області, станом на 01 січня 2017 року, осіб

	Усього	з них,		за віковими групами					
		жінки	чоловіки	15-24 років	25-29 років	30-34 років	35-44 років	45-54 років	55-60 років
Кількість зареєстрованих безробітних з числа ВПО	337	197	140	22	50	55	103	83	24

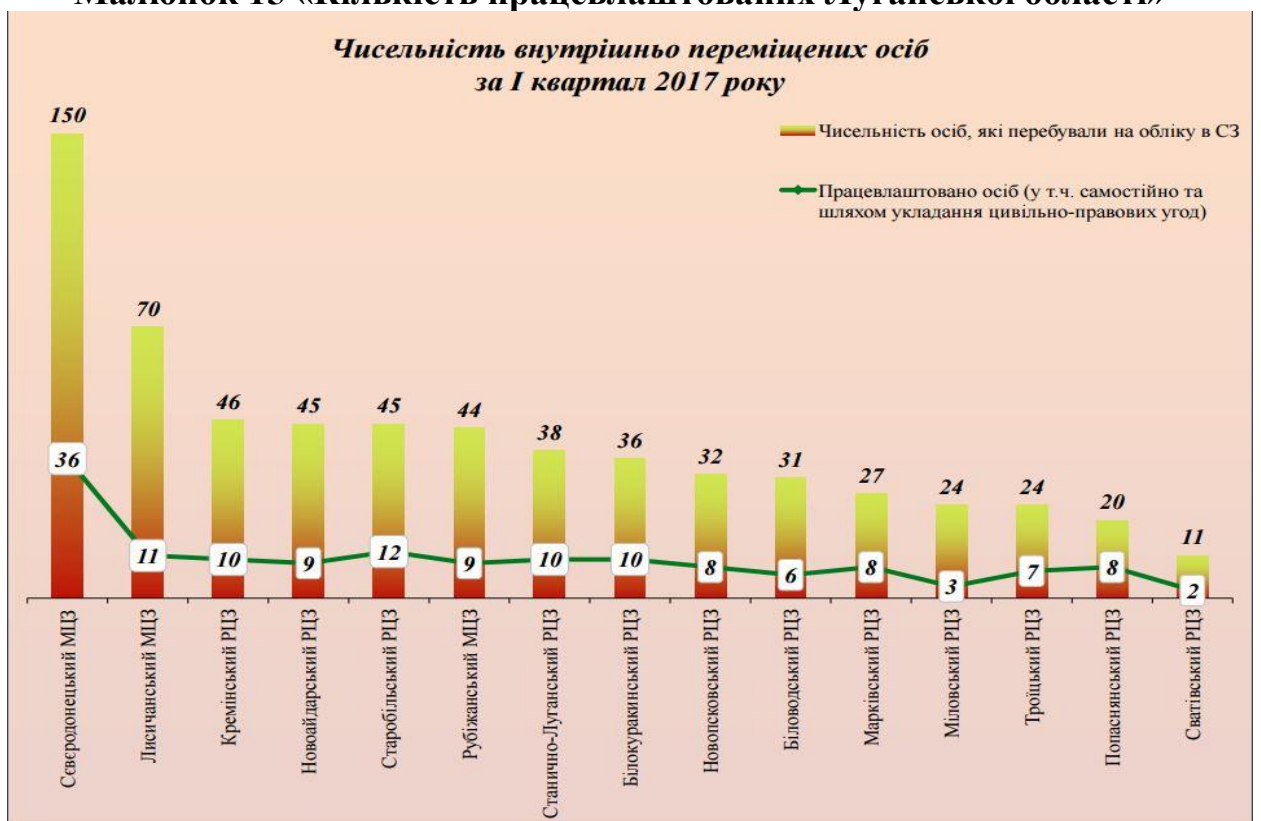
За даними Служби зайнятості Луганської області, у 1 кварталі 2017 року найбільша кількість працевлаштованих зафіксована у Сєвєродонецьку (795 осіб), цей показник зріз майже у двічі порівняно із цим же кварталом 2016 року. Наднизький показник працевлаштованих зафіксовано у Міловському районі. Загалом, простежується тенденція збільшення кількості працевлаштованих порівняно із 2016 роком, лише у Білокуракинському районі ця кількість не змінилась (мал.15).⁴⁴

За цими ж даними найбільша кількість працевлаштованих громадян, які мають статус ВПО, у Сєвєродонецьку (36 осіб, що є 24% зареєстрованих у Сєвєродонецькому міському центрі зайнятості), найменша кількість – у Міловському районі (3 особи, що складає 12% від зареєстрованих у Міловському районному центрі зайнятості), Лисичанську (11 осіб, що є 14 % від зареєстрованих у Лисичанському міському центрі зайнятості), Сватівському районі (2 особи, що складає 18% від кількості зареєстрованих у Сватівському районному центрі зайнятості) (мал.16).

⁴⁴ Інформація щодо стану регіонального ринку праці та діяльності базових центрів зайнятості у сфері надання послуг населенню та роботодавцям за I квартал 2017 року. -Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/lug/statdatacatalog/document?id=60574>

Малюнок 15 «Кількість працевлаштованих Луганської області»⁴⁵

Малюнок 16 Чисельність ВПО за 1 квартал 2017 року⁴⁶

⁴⁵ Інформація щодо стану регіонального ринку праці та діяльності базових центрів зайнятості у сфері надання послуг населенню та роботодавцям за I квартал 2017 року. -Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/lug/statdatacatalog/document?id=60574>

⁴⁶ Інформація щодо стану регіонального ринку праці та діяльності базових центрів зайнятості у сфері надання послуг населенню та роботодавцям за I квартал 2017 року. -Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/lug/statdatacatalog/document?id=60574>

За даними, станом на 2016 рік 188 працевлаштованих ВПО складають вікову групу від 30 до 39 років, серед них більше жінок (що є відношенням 60% на 40%). По всім віковим категоріям переважають працевлаштовані жінки, лише у категорії від 50 до 59 років з невеликою різницею переважають чоловіки (31 чоловік та 29 жінок). Згідно з табл.24, у 2016 році працевлаштованих внутрішньо переміщених осіб майже на 200 осіб менше, ніж у 2015. Якщо порівнювати кількість працевлаштованих ВПО за гендерною ознакою, то у 2015 році жінок зафіксовано 66% від кількості працевлаштованих ВПО у цьому році, відповідно чоловіків – 33%. У 2016 році це співвідношення змінилось на користь чоловіків і становить 57% на 42% відповідно.

Таблиця 23

Працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, які перебували на обліку у службі зайнятості Луганської області, за віковими групами та статтю у 2016 році, у %⁴⁷

	15-29		30-39		40-49		50-59	
	осіб	%*	осіб	%*	осіб	%*	осіб	%*
жінки	87	33,3	113	29,8	78	28,1	29	15,3
чоловіки	70	42,4	75	31,9	49	31,8	31	19,4
	157	-	188	-	127	-	60	

Таблиця 24

Працевлаштування внутрішньо переміщених осіб, які перебували на обліку у службі зайнятості Луганської області, за 2015 – 2016 роки

стать	2015	2016
жінки	471	307
чоловіки	234	225
разом	705	532

За даними Інформаційної записки про стан ринку праці Луганської області, кількість роботодавців, які співпрацювали з центрами зайнятості області, зросла майже на третину та становила 1,3 тисячі. Кількість вакансій у базі даних служби зайнятості Луганської області збільшилася майже вдвічі (на 45,6%) – 5,6 тис. одиниць. У загальній кількості вакансій переважають вакансії для робітників – 63,8%. Значно менше надійшло вакансій для службовців – 21,8 % та для осіб без кваліфікації – 14,4%. За професійними групами високий попит роботодавців спостерігався на робітників із обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин (34,8%), кваліфікованих робітників з інструментом (14,5%), працівників сфери торгівлі та послуг (12,2%), професіоналів (7,7%) та фахівців (6,6%). Виявлений також

⁴⁷ – у % до загальної кількості осіб відповідної статі та вікової групи, які перебували на обліку

дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили. Станом на 1 квітня 2017 року на одне вільне робоче місце претендувало 8 безробітних (на 1 квітня 2016 року – 18 осіб). Протягом I кварталу 2017 року послугами Луганської обласної служби зайнятості скористалися 14,5 тис. громадян, з яких статус безробітного мали 12,4 тис. осіб ⁴⁸.

Гендерний аналіз апарату Луганської облдержадміністрації показав, що серед працівників апарату переважно жінки (дані 2016 року: загалом працює 86 осіб, із них 66 жінок (88%) та 20 чоловіків (12%)). Якщо порівняти дані з 2015 роком, то ситуація простежується така ж сама, хоча і співвідношення 80 % на 20 % відповідно. Що стосується депутатського корпусу і заступників голів місцевих рад, згідно з табл.26 жінки переважають (заступників голів рад жінок 47, чоловіків – 31; депутатів: жінок 1769, чоловіків 1278). Серед голів рад переважно чоловіки, показник варіюється майже у двічі. Однаковою кількістю і чоловіків, і жінок відрізняються заступники голів селищних рад (6 жінок та 6 чоловіків).

Таблиця 25

Інформація про гендерне співвідношення серед депутатів місцевих органів влади у 2016 році у Луганській області

	2016 рік					
	Голова ради		Заступники голови ради		Депутати	
	чол.	жін.	чол.	жін.	чол.	жін.
Міські ради	8	1	18	6	188	92
Районні ради	10	2	5	4	247	103
Сільські ради	99	50	2	31	677	1289
Селищні ради	17	7	6	6	166	285
Всього:	134	60	31	47	1278	1769

Отже, як було продемонстровано вище на прикладі Луганської області, українське суспільство поступово трансформується у інформаційне суспільство. Тому і спостерігається зростання кількості людей, зайнятих у сфері послуг та в інформаційній сфері. Слід визначити, що саме у цих видах економічної діяльності виявлено перевагу кількості жінок над чоловіками, які більш задіяні у виробничій сфері.

Підбиваючи підсумки, треба звернути увагу на той факт, що 01.01.2013 набув чинності Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI «Про зайнятість населення». Серед гарантій у сфері зайнятості населення у Законі України «Про зайнятість населення» у Статті 5 восьмим пунктом виступає «захист від дискримінації у сфері зайнятості, необґрунтованої відмови у найманні на роботу і незаконного звільнення», та у Статті 11, де сформульовано право особи на захист від проявів дискримінації у сфері зайнятості населення.

⁴⁸ Інформаційної записки про стан ринку праці. За даними Луганського регіонального центру зайнятості. – Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua/lug/control/uk/statdatacatalog/list>

Держава гарантує особі право на захист від будь-яких проявів дискримінації у сфері зайнятості населення за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, членства у професійних спілках або інших об'єднаннях громадян, статі, віку, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Забороняється в оголошеннях (рекламі) про вакансії зазначати обмеження щодо віку кандидатів, пропонувати роботу лише жінкам або лише чоловікам, за винятком специфічної роботи, яка може виконуватися виключно особами певної статі, висувати вимоги, що надають перевагу одній зі статей, а також вимагати від осіб, які працевлаштовуються, надання відомостей про особисте життя.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можна зробити висновок, що демографічні показники Луганської області мають варіації, проте незначні порівняно із періодом до 2014 року:

- простежується тенденція зниження кількості населення Луганської області;
- міського населення більше, ніж сільського, проте через конфлікт, який простежується на деякій частині області, більшість міського населення залишилось на окупованій території;
- зберігається тенденція співвідношення чоловіків та жінок (46% та 54 % відповідно);
- зберігається тенденція зниження народжуваності та зростання смертності;
- спостерігається тенденція зменшення кількості реєстрації шлюбів в Луганській області;
- виявлено, що збільшується кількість повторних шлюбів;
- зафіксовано, що показник жіночої смертності почав перевищувати показник чоловічої;
- зберігається тенденція старіння населення (нації) в області;
- збільшились показники міграції, у тому числі, внутрішньої, а саме виникнення нової соціальної групи внутрішньо переміщених осіб, проте зовнішня міграція зменшилась у 2016 порівняно з 2015 майже удвічі;
- зберігається тенденція щодо навчання жінок, їх навчається більше у ВНЗ, проте менше у загальноосвітніх навчальних закладах;
- зберігається тенденція високого рівня безробіття та виявлений новий показник – «показник безробіття ВПО».